

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
(INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL)**

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА НАУКОВА РАДА

Збірник тез наукових робіт

**V МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ»**

«29» квітня 2016

Сборник тезисов научных работ

**V МЕЖДУНАРОДНАЯ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ**

**«ГЛОБАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
ЭКОНОМИКИ И ФИНАНСОВ»**

«29» апреля 2016

Abstracts of scientific works

**V INTERNATIONAL
SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE
«GLOBAL ISSUES OF ECONOMY AND FINANCE»**

«29» april 2016

Київ–Прага–Відень
2016

ББК 65
УДК 330.1
Г-52

Глобальні проблеми економіки та фінансів: збірник тез наукових робіт V Міжнародної науково-практичної конференції (Київ–Прага–Відень, «29» квітня 2016 року / Фінансово-економічна наукова рада, 2016. — 88 с.

У збірнику представлені матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції: «Глобальні проблеми економіки та фінансів».

Матеріали публікуються мовою оригіналу у авторській редакції.

Редакція не завжди поділяє думки і погляди автора. Відповідальність за достовірність фактів, імен, географічних назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», при використанні наукових ідей та матеріалів цього збірника, посилання на авторів і видання є обов'язковими.

ББК 65
УДК 330.1

© Автори статей, 2016
© Фінансово-економічна наукова рада, 2016
© Міжнародний науковий журнал, 2016

Організаційний комітет конференції:

Голова редакційної колегії: **Тарасенко Ірина Олексіївна** — доктор економічних наук, професор.

Заступник голови редакційної колегії: **Коваленко Дмитро Іванович** — кандидат економічних наук, доцент.

Заступник голови редакційної колегії: **Золковер Андрій Олександрович** — кандидат економічних наук.

Член редакційної колегії: **Гоблик Володимир Васильович** — доктор економічних наук, кандидат філософських наук, доцент, Заслужений економіст України.

Член редакційної колегії: **Денисенко Микола Павлович** — доктор економічних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної академії інвестицій і економіки будівництва, академік Академії будівництва України та Української технологічної академії, професор.

Член редакційної колегії: **Драган Олена Іванівна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Детяр Андрій Олегович** — доктор наук з державного управління, професор.

Член редакційної колегії: **Детяр Олег Андрійович** — доктор наук з державного управління, доцент.

Член редакційної колегії: **Кухленко Олег Васильович** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Колтун Вікторія Семенівна** — доктор наук з державного управління, доцент.

Член редакційної колегії: **Лойко Валерія Вікторівна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Мигус Ірина Петрівна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Ніценко Віталій Сергійович** — доктор економічних наук, доцент.

Член редакційної колегії: **Скрипник Маргарита Іванівна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Сунцова Олеся Олександрівна** — доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України.

Член редакційної колегії: **Селіверстова Людмила Сергіївна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Чубукова Ольга Юріївна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Захарін Сергій Володимирович** — доктор економічних наук, старший науковий співробітник, професор.

Член редакційної колегії: **Єфименко Надія Анатоліївна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Шевчук Ярослав Васильович** — доктор економічних наук, старший науковий співробітник, доцент.

Член редакційної колегії: **Русіна Юлія Олександрівна** — кандидат економічних наук, доцент.

Член редакційної колегії: **Белялов Талят Енверович** — кандидат економічних наук, доцент.

Член редакційної колегії: **Рамський Андрій Юрійович** — кандидат економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Безверхий Костянтин Вікторович** — кандидат економічних наук.

Член редакційної колегії: **Квасова Ольга Петрівна** — кандидат економічних наук, доцент.

Зміст

СЕКЦІЯ 1. PR, РЕКЛАМА ТА МАРКЕТИНГ	6
Хасан Алі Аль-Абабнех	
Розробка способу побудування моделі визначення ефективності функціонування реклами	6
Колосовська Ірина Ігорівна	
Імідж організації як інструмент досягнення стратегічних цілей розвитку	9
СЕКЦІЯ 2. БАНКІВСЬКА СПРАВА	13
Домінова Інна Володимирівна	
Теоретичні аспекти електронного банкінгу	13
СЕКЦІЯ 3. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ, УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК І АУДИТ ..	17
Шепелев Данил Романович, Камысовская Светлана Васильевна	
Трансформація бухгалтерской отчетности организаций по мсфо	17
СЕКЦІЯ 4. ЕКОНОМІКА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	22
Нонік В. В., Грицишен Д. О.	
Еколого-економічна безпека як пріоритетний напрям реформування національної економіки	22
СЕКЦІЯ 5. ЕКОНОМІКА ПРАЦІ І УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	26
Васильєва М.К., Василевская К.О., Ворошина Е.В.	
Проблеми в управленні персоналом на підприємствах республіки Беларусь ..	26
СЕКЦІЯ 6. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА	30
Пізняк Тетяна Іванівна	
Відповідальність в системі продовольчої безпеки: еколого-економічні та правові аспекти	30
СЕКЦІЯ 7. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ	33
Голубка М. М.	
Стан та передумови розвитку фінансово-економічної та кооперативної освіти на західноукраїнських землях (друга половина ХІХ – початок ХХ ст): історико-економічні плани	33
СЕКЦІЯ 8. ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	37
Хасан Али Аль-Абабнех	
Значимость социальной рекламы для современного общества	37
СЕКЦІЯ 9. ІНВЕСТИЦІЇ	39
Реус Лев Евгеньевич	
Перспективи розвитку свободных экономических зон Украины в контексте глобализации	39

СЕКЦІЯ 10. ІННОВАЦІЇ	43
Демильханова Бела Аптыевна	
Факторы инновационного потенциала чеченской республики	43
Демильханова Бела Аптыевна	
Научный потенциал сектора исследований и разработок	47
Ворошина Екатерина Васильевна, Курбеко Наталья Анатольевна	
Финансовые вопросы инновационного развития предприятий в республике Беларусь	51
СЕКЦІЯ 11. ЛОГІСТИКА	55
Yevhen Matviyishyn	
Software for scheduling of products' transportation	55
СЕКЦІЯ 12. МЕНЕДЖМЕНТ	58
Oleksandra Nyema	
Cross-cultural aspect in the management of international projects	58
СЕКЦІЯ 13. МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА	62
Йенер Гердан	
Торгово-экономические отношения Турции и Беларуси (с 1992 г. по настоящее время)	62
Королева Н.В., Левченко А.С.	
Экономические предпосылки международного терроризма	65
Мишук Сергей Сергеевич, Мишук Алексей Сергеевич	
Инфокоммуникационные технологии как экономическая система: закономерности и перспективы развития	69
СЕКЦІЯ 14. РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА	76
Гоблик Володимир Васильович, Щербан Тетяна Дмитрівна	
Перспективи розвитку транспортних коридорів у прикордонних регіонах ..	76
СЕКЦІЯ 15. ФІНАНСИ, ГРОШІ І КРЕДИТ	79
Заславська Ольга Ігорівна	
Фактори виникнення проблемної заборгованості населення у кредитному портфелі українських банків	79
Куліченко Вероніка Олегівна	
Міжнародна технічна допомога як важливий інструмент реалізації інноваційних проектів та програм	81
СЕКЦІЯ 16. ФІНАНСОВІ РИНКИ	84
Демильханова Бела Аптыевна	
Рынок ценных бумаг как косвенный механизм финансирования инновационного развития чеченской республики	84

Секція 1.

PR, РЕКЛАМА ТА МАРКЕТИНГ

Хасан Алі Аль-Абабнех
кандидат технічних наук,
аспірант кафедри міжнародної економіки
Національного авіаційного університету
м. Київ, Україна

РОЗРОБКА СПОСОБУ ПОБУДУВАННЯ МОДЕЛІ ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕКЛАМИ

Реклама є невід'ємною частиною стратегії збуту. Як правило, класична реклама являє собою довгострокові проекти, ефективність яких не завжди відповідає очікуванням.

Факторів, які впливають на результат реклами величезна кількість, як контрольованих (якість товару, ціна, сервіс та ін.), так і тих, що не залежать від рекламодавця (курс валюти, національне законодавство і т.д.). Таким чином, при оцінці ефективності рекламного заходу доводиться стикатися з багатокритеріальною оптимізацією.

З огляду на це пропонується спосіб побудови моделі оцінювання ефективності функціонування, який включає в себе:

- формування нечітких правил, на основі яких конструюється модель;
- створення структури моделі;
- розробку процедури оцінювання за моделлю;
- вибір критерію якості для навчання моделі;
- адаптація параметрів моделі.

Використовувані при побудові моделі нечіткої нейромережі нечіткі правила мають вигляд:

ПРАВИЛО k : ЯКЩО *умовие k* ТО *заключение k* (F^k),

де k – номер правила,

F^k – коефіцієнт визначеності, коефіцієнт впевненості або ваговий коефіцієнт нечіткого правила (приймає значення з інтервалу $[0, 1]$), $k \in \overline{1, r}$.

Як базова модель запропонована модель чотиришарової нечіткої нейронної мережі, структура якої формується за наступним принципом:

- вхідний (нульовий) шар містить нейрони, які відповідають факторів, що впливають на ефективність функціонування, кількість нейронів $N^{(0)}=n$;
- перший шар реалізує фазифікації (процедуру визначення ступеня істинності підумови нечітких правил), яка характеризується наступними параметрами:
  - a_i^v та c_i^v характеризують основу трикутника;
  - b_j^v характеризує його вершину;
  - $\tilde{x}_i$ – вхідна лінгвістична змінна;
  - x_i – i -та вхідна чітка змінна;
  - $y_s^{(1)}$ – ступінь істинності s -ї підумови (ступінь істинності того, що кількісному значенню вхідної нечіткої змінної x_i відповідає v -те якісне значення вхідної лінгвістичної змінної $\tilde{x}_i$);
- другий шар реалізує агрегування підумови (визначення ступеня істинності умови цього правила за ступенями істинності складових його підумови);
- третій шар реалізує активізацію правил (визначення ступеня істинності укладення цього правила за ступенем істинності його умови і його вагового коефіцієнту);
- четвертий (вихідний) шар реалізує агрегування висновків (об'єднання ступеня істинності однакових висновків для отримання ступеня істинності підсумкового висновку).

Вибір критерію якості для навчання моделі визначається на основі мінімуму середньоквадратичної помилки (різниця виходу за моделлю і реального виходу):

$$F = \frac{1}{P} \frac{1}{N^{(4)}} \sum_{p=1}^P \sum_{j=1}^{N^{(4)}} (y_{pj} - d_{pj})^2 \rightarrow \min_{a_i^v, b_j^v, c_i^v}, \quad (1)$$

де P – кількість тестових реалізацій;

$y_p = (y_{p1}, \dots, y_{pN^{(4)}})$ – оцінка ефективності функціонування, отримана по моделі;

$d_p = (d_{p1}, \dots, d_{pN^{(4)}})$ – реальна оцінка ефективності функціонування.

Адаптацію параметрів моделі здійснюємо на основі алгоритму клонального відбору з імітацією відпалу, оскільки способи навчання нейромережових моделей дають можливість вирішення завдання не вище 0.95, причому кращі способи мають повільне навчання, а застосування градієнтних методів до нечітких нейромереж є важким. Звідси виникає необхідність розробки нових метаевристичних способів адаптації.

Обраний алгоритм клонального відбору з імітацією відпалу включає в себе наступні блоки:

- уявлення особин і створення вихідної популяції;
- завдання функції мети;
- обчислення афінності;
- оператор клонування;
- оператор мутації;
- додавання нових антитіл;
- оператор редукції;
- умова зупинки.

Подання особин і створення вихідної популяції виглядає наступним чином. В якості антитіла, яке містить значення параметрів функцій приналежності і являє собою s -ю особину популяції з речовими компонентами, виступає згенерований випадковим чином вектор:

$$h_s = (h_{s1}, \dots, h_{sK}), \quad s \in \overline{1, Q}, \quad (2)$$

$$h_{sk} = lh_k + (rh_k - lh_k)rand(), \quad k \in \overline{1, K},$$

де Q – потужність популяції,

lh_k, rh_k – ліва і права межі значень k -й компоненти антитіла, число компонент антитіла $K = 3N^{(1)}$.

Як фітнес-функцію (показника якості) пропонується використовувати критерій (1).

Афінність визначає близькість поточного антитіла до кращого антитіла і обчислюється на основі функції мети у вигляді:

$$\Phi(h_s) = 1 - \frac{F(h_s) - \min_{j \in \overline{1, Q}} F(h_j)}{\max_{j \in \overline{1, Q}} F(h_j) - \min_{j \in \overline{1, Q}} F(h_j)}, \quad s \in \overline{1, Q}, \quad (3)$$

де $\Phi(h_s) \in [0, 1]$, якщо $\Phi(h_s) = 1$, то s -оє антитіло є найкращим, якщо $\Phi(h_s) = 0$, то s -оє антитіло є найгіршим.

Особливість запропонованої моделі в тому, що оператор клонування, який дозволяє відібрати кращі особини, комбінується з імітацією відпалу і це дає можливість відібрати для клонування все антитіла, тобто забезпечити дослідження всього простору пошуку, і на заключних стадіях відібрати тільки кращі антитіла, що робить пошук спрямованим.

Також сформовані логіко-формальні правила, що використовують адаптивний нормований поріг, дозволяють зменшити ймовірність неправильного оцінювання. А проведені чисельні дослідження способів розрахунку факторів для розробленої моделі нечіткої нейромережі дозволяють визначити, що запропонований спосіб розрахунку факторів є найбільш ефективним.

Література

1. Алексеева Є. В., Кочетов Ю. А. Генетичний локальний пошук для завдання про медіані з уподобаннями клієнтів // Дискретний аналіз і дослідження операцій. Серія 2. — 2007. — Т. 14, № 1. — С. 3–31.
2. Ємельянов В. В., Курейчик В. В., Курейчик В. М. Теорія і практика еволюційного моделювання. — М: Физматлит, 2003. — 432 с.
3. Кочетов Ю. А. Обчислювальні можливості локального пошуку в комбінаторній оптимізації // Журнал обчислювальної математики і математичної фізики. — 2008. — Т. 48, № 5. — С. 747–764.
4. Пантелеев А. В. Метаевристическіє алгоритми пошуку глобального екстремуму. — М: МАІ-Принт, 2009. — 159 стор. 12.
5. Ходашінській І. А. Оцінювання величин нечіткої арифметики // Автометрія. — 2004. — № 3. — С. 21–31.

Колосовська Ірина Ігорівна

кандидат наук державного управління,

доцент ст. викладач кафедри політичних наук і філософії

Львівського регіонального інституту державного управління

Національної академії державного управління при Президентові України

ІМІДЖ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ

Проблематика іміджології для сучасних організацій набуває надзвичайної актуальності. Позитивний імідж підвищує рівень довіри до установ, їх престиж, авторитетність, а також сприяє мобілізації невикористаного потенціалу і ресурсних можливостей, створюючи основу для підвищення рівня ефективності та результативності їх роботи. Однак, позитивна репутація не з'являється і не існує сама по собі. Вона вимагає цілеспрямованої систематичної роботи. Мистецтво формування позитивного іміджу передбачає не лише знання основних засад іміджмейкерства, але й створення ефективного механізму управління процесом формування та підтримки іміджу як чинника конкурентоспроможності організації.

Існують різні підходи щодо трактування сутності категорії «імідж», як у галузі іміджології, так і у сфері «public relations» (PR). Зокрема, вагомий вплив на формування сучасних теоретичних розробок і концепцій у даній царині мають дослідження таких учених як Е. Бернейс, Л. Браун,

Д. Брустін, Б. Джи, В. Королько, В. Мойсеєв, Ю. Палеха, Г. Почепцов, Е. Семпсон, К. Шенфельд та ін.

Слід зазначити, що у площині дослідження проблематики іміджу окрема увага зосереджується на понятті соціального стереотипу, що використовується для позначення поширених в громадській думці упереджених уявлень про членів різноманітних національно-етнічних, соціально-політичних і професійних груп. [1]. Роль стереотипів у процесі оцінки людиною соціально-психологічних процесів подвійна: по-перше, вони сприяють скороченню процесу пізнання і розуміння всього того, що відбувається у світі і довкола людини, а також швидкому ухваленню необхідних рішень; по-друге, спрощуючи процес пізнання, стереотипи призводять до формування досить примітивної соціальної свідомості людей, для якої вагомими є, насамперед, різні упередження, що часто зводять їх поведінку до набору простих, автоматичних реакцій. Такі стандарти автоматичної реакції (поведінки) відіграють негативну роль у ситуаціях, де потрібна повна і об'єктивна інформація, її аналітична оцінка, ухвалення самостійних рішень.

На думку відомого дослідника у сфері іміджології Г. Почепцова, імідж «це не стільки засіб і спосіб завоювання уваги, скільки швидше спосіб реагування на вимоги аудиторії» [2, с. 89.]. Побудова іміджу при цьому відбувається такими шляхами: 1) врахування вимог і очікувань аудиторії; 2) визначення характеристик, які в сукупності становлять модель іміджу; 3) переведення вибраних характеристик у різні формати (візуальний, вербальний, контекстний, сімейний та інші). Правильно «підібраний» імідж є найбільш ефективним способом роботи з масовою свідомістю. Виходячи з такого підходу важливе значення у процесі створення іміджу органу влади має акцентування уваги на тих результатах діяльності державної інституції, які безпосередньо стосуються інтересів і потреб громадян.

Досліджуючи феномен іміджу необхідно констатувати, що процес його формування тісно пов'язаний із процесом розвитку зв'язків із громадськістю (PR) як «сфери діяльності, що покликана займатися взаємодіями між особою, групою, ідеєю або іншою одиницею співтовариства, від якої вона залежить» [3, с. 56]. PR розглядають як функцію управління, що здатна оцінювати ставлення громадськості, ідентифікувати політику і дії приватної особи або організації щодо суспільних інтересів і виконувати програму діяльності, направлену на досягнення розуміння і сприйняття її в суспільстві.

Використання PR як різновиду комунікативної діяльності у площині формування іміджу передбачає:

- проведення корекції або виправлення ситуації, що склалася, за допомогою PR-заходів, якщо події розвиваються незаплановано або стихійно;

- концентрацію уваги тих, хто повинен сприймати інформацію, на тій події, яку вирішено позиціонувати як найважливішу;
- вироблення певного іміджу, який демонструється методами PR з метою укорінення в масовій свідомості;
- інтенсивне використання безпосередніх контактів через засоби масової інформації тощо [4, с. 180].

Слід зазначити, що істотний вплив на процеси формування і управління іміджем організації може здійснювати професійне використання інформаційно-комунікативних технологій, направлене на формування, зміну або посилення характерних для різних соціальних груп установок, стереотипів, ціннісних орієнтацій. З метою досягнення необхідного ефекту за допомогою відповідного інструментарію цільова аудиторія може по-різному оцінювати та реагувати на сприйняття інформації, що передається. Окрім PR використовуються і інші види діяльності, прямим або непрямим результатом яких є вплив на формування іміджу відповідного об'єкта у свідомості людей. До них, зокрема, можна віднести рекламу, пропаганду, прес-посередництво, просування (промоушн), публіситі та ін.

Важливе значення у процесі формування та управління іміджем організації має системний підхід. Необхідно акцентувати увагу як на внутрішніх, так і на зовнішніх чинниках; враховувати різноманітні засоби впливу комунікаційного, організаційного, психологічного та мотиваційного характеру; забезпечувати ефективність зворотного зв'язку між об'єктом та суб'єктом.

Процес створення іміджу організації передбачає виокремлення таких етапів:

- Аналіз ситуації, що включає діагностику проблем, важливих для формування іміджу, а також з'ясування різних точок зору та визначення цільових груп. Практично, це аналітична функція організації, яка, закладаючи підвалини для подальших напрямків процесу, з'ясовує: «що відбувається в даний момент?».
- Планування заходів, що передбачає трансформацію зібраної інформації у політику та програми діяльності організації (визначення мети, цілей, змісту практичних кроків, стратегії і тактики комунікації із створення як внутрішнього, так і зовнішнього іміджу.
- Дія і комунікація, що охоплює реалізацію програми дій і комунікацій, спрямованої на досягнення конкретних змін у визначених попередньо цільових групах задля досягнення поставленої раніше мети.
- Оцінка програми формування іміджу, що включає оцінку підготовки, ходу реалізації та досягнутих результатів програми формування іміджу, її моніторинг.

Процес формування і підтримки іміджу організації повинен бути безперервним, циклічним, відбуватися в умовах мінливого середовища та динамічних подій, на які постійно необхідно реагувати. Між керуючою та керованою підсистемами повинні існувати прямі і зворотні зв'язки (відгук, реакція на вплив тощо), що сприятиме налагодженню ефективного зворотного зв'язку. Для оптимального управління іміджем організації необхідна надійна система критеріїв та показників, які дозволять постійно оцінювати результативність та ефективність діяльності.

Таким чином, керований імідж є результатом складної, психологічно грамотної роботи, спрямованої на створення, підтримку і посилення позитивного ставлення до певної інституції. Мистецтво управління іміджем полягає у відстеженні можливих змін і внесенні відповідних коректив у процес його формування.

Література

1. Липшман, Уолтер. Общественное мнение [Электронный ресурс] / Пер. с англ. Т.В. Барчуновой. — Режим доступа: <http://socioline.ru/book/uolter-lipman-obschestvennoe-mnenie>
2. Почепцов Г.Г. Профессия: имиджмейкер [Текст] / Г.Г. Почепцов — 2-е изд., испр. и доп. — СПб.: Алетейя, 2001. — 256 с.
3. Bernays E. Down with Image, Up with Reality / E. Bernays // Public relation Quarterly [Text]. — 1977, Spring. — Vol.22, № 1. — P. 56.
4. Драгомирецька Н. Аналіз позицій PR стосовно формування її моделі в комунікативній діяльності державного службовця [Текст] / Н. Драгомирецька // Актуальні проблеми державного управління [Текст]: зб.наук.пр. — Вип. 2. — К.: НАДУ, 2004. — С. 178–184.

Секція 2. Банківська справа

Домінова Інна Володимирівна
*аспірантка кафедри менеджменту банківської діяльності
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕЛЕКТРОННОГО БАНКІНГУ

Останнє десятиліття XXI століття характеризувалось швидкими змінами технологій та зростанням тенденції надання корпоративних та роздрібних банківських послуг клієнтам через дистанційні канали обслуговування, в тому числі через Інтернет. Кожного року все більше і більше людей у Європі, США та Україні використовують електронний банкінг, тому що це зручно як для клієнтів, так і для банків. Дослідження теоретичних аспектів електронного банкіngu є актуальним, оскільки дана форма дистанційного обслуговування набуває неймовірної популярності за широкого спектру можливостей: оперативне здійснення розрахунків, перевірка балансу рахунків, управління фінансовими потоками та тощо, у тому числі на міждержавному рівні із застосуванням міжнародної банківської системи електронних платежів.

Електронний банкінг (е-банкінг) це інноваційний канал доставки банківських послуг. Визначення е-банкіngu відрізняється, частково тому що електронний банкінг відноситься до різних видів послуг, за допомогою яких клієнти банку можуть отримувати інформацію та здійснювати більшість роздрібних банківських послуг за допомогою комп'ютера, телевізора або мобільного телефону. Переважна більшість зарубіжних вчених у середині 1990-х років описували електронний банкінг як електронний зв'язок між банком і клієнтом для підготовки, управління та контролю проведення фінансових операції та послуг.

О. Вовчак та Г. Шпарголо розглядають електронний банкінг як діяльність банку з надання комплексу послуг клієнтам за допомогою комп'ютерних технологій. До таких послуг можна віднести: управління рахунками (виписки, перекази з рахунку на рахунок, баланси); інвестування коштів (депозити, цінні папери, валютні операції); перекази та оплата рахунків за товари та послуги; консультаційні та інформаційні послуги; кредитні операції; ризик-менеджмент, тобто управління ризиками [1]. На

їх думку, в загальному під електронними банківськими послугами варто розуміти дії банку, спрямовані на вдосконалення та реалізацію звичних банківських операцій шляхом використання інформаційних систем.

І. Пасічник та К. Базадзе визначають електронний банкінг та електронну банківську діяльність як синонімічні поняття і інтерпретують його як «процес здійснення банківських операцій та надання банківських послуг з використанням автоматизованих систем, у тому числі електронних каналів зв'язку» [3].

Загалом аналізуючи наукові підходи вчених до визначення даної категорії, варто відмітити, що на їх думку, ключовим моментом є наявність та використання електронних мереж для надання послуг чи продажу певного продукту.

Найбільш ёмко, на нашу думку, поняття електронного банкінгу висвітлюють Л. Капінус і Н. Скригун, а саме, дану категорію вони тлумачать як послуга банку, що передбачає дистанційне керування рухом фінансових коштів на картковому рахунку за допомогою електронних мереж і обладнання [2].

Отже, проаналізувавши вище наведені твердження можна дійти висновку, що електронний банкінг — це вид дистанційного банківського обслуговування, яка передбачає використання електронних мереж та обладнання і надає змогу клієнтам управляти фінансовими потоками на рахунках.

Електронний банкінг має наступні віртуальні форми банківських послуг: РС-банкінг, Інтернет-банкінг, телефонний банкінг, мобільний банкінг, відео банкінг та банківські термінали самообслуговування (АТМ банкінг, POS термінали та інші схожі об'єкти) (рис. 1).

Ці способи надання банківських послуг мають ряд переваг: зручність, висока мобільність, достатня швидкість, невеликі витрати, високий рівень захисту, існування можливості обміну документами, зручність у «живому» спілкуванні, широкі інформаційні можливості, універсальність. Аналіз нетрадиційних послуг дистанційного обслуговування клієнтів проводиться з погляду якості надання послуг і залежить від можливостей одержання інформації про проведення цих операцій. Впровадження системи «Клієнт-банк» було однією з перших вдалих спроб вітчизняних банків покращити сервіс та удосконалити власну роботу за допомогою автоматизованих систем.

Найбільш прогресивним, зручним та перспективним різновидом віддаленого банкінгу сьогодні є Інтернет-банкінг, який став вдосконаленням системи «Клієнт-банк». Функції системи не змінилися, але відтепер не обов'язково їхати до офісу або встановлювати спеціальне програмне забезпечення, достатньо виходу в Інтернет. Тепер клієнту немає необхідності придбавати чи встановлювати спеціальне програмне забезпечення. Достатньо отримати в банку ім'я та пароль для входу в систему та дискету з ключем для електронного підпису своїх розпоряджень банку [4].

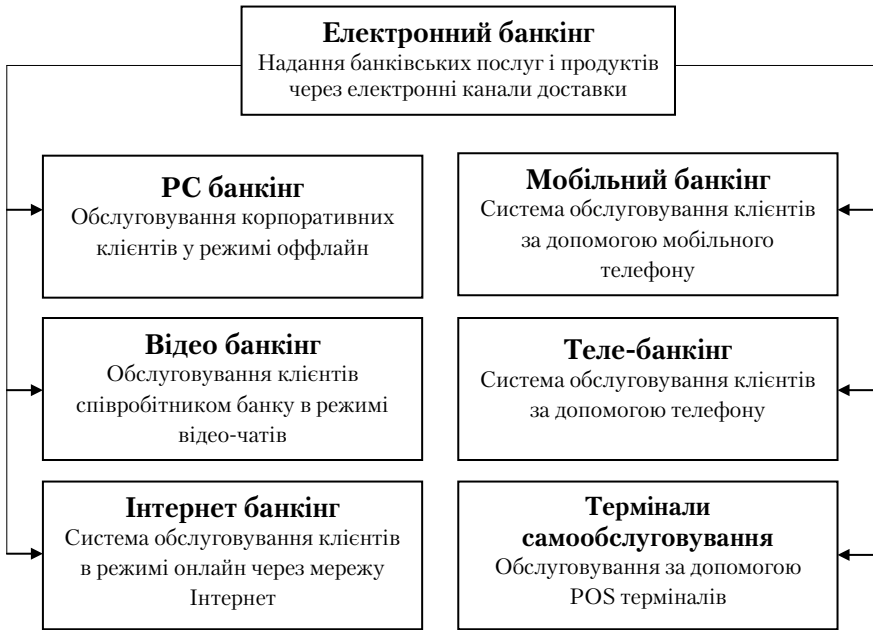

Рис. 1. Види електронного банкінгу

Різновид електронного банкінгу, переш за все пов'язаний з різноманітністю каналів електронного зв'язку. Виділяють 3 основні канали електронного банкінгу, що використовуються для обслуговування клієнтів:

базується на Інтернеті (онлайн-банкінг для корпоративних клієнтів, інтернет-банкінг для приватних клієнтів);

пов'язаний з картою (АМТ банкомати і POS платіжні термінали);

базується на використанні телефонних засобів (call-центри, інтерактивна голосова система, мобільний банк).

В ході проведеного теоретичного дослідження з'ясовано, що електронний банкінг є загальним терміном для опису процесу, за допомогою якого клієнт може здійснювати банківські операції використовуючи електронні мережі та обладнання та не відвідуючи відділення банку. Послуги електронного банкінгу замінюють традиційні послуги та створюють новий масштаб у трансформації, оскільки електронний банкінг надає клієнтам набагато більше можливостей, ніж традиційні форми обслуговування.

Запровадження цих технологій надає ряд переваг клієнтам та дає змогу фінансовим інститутам збільшити обсяг клієнтів, укріпити конкурентну позицію, а також вийти на нові географічні ринки.

Література

1. Вовчак О. Д. Платіжні системи / О. Д. Вовчак, Г. Є. Шпаргало, Т. Я. Андрейків. — К.: Знання, 2008. — 341 с.
2. Капінус Л. В. Development of electronic banking technologies in Ukraine / Л. В. Капінус, Н. П. Скригун // Економічний часопис – XXI. — 2014. — № 3–4 (1). — С. 55–58.
3. Пасічник І. В. Підвищення конкурентоспроможності банківських установ на основі використання електронних технологій / І. В. Пасічник, К. М. Базадзе // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. — 2011. — № 1(10). — С. 217–223.
4. Шавловська Л. С. Сучасний стан електронного банкінгу в Україні: [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://nc.asta.edu.ua/Kyrsi%202009/tezi/images_tezi/S_3_Shavlovska.htm

Секція 3. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ, УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК І АУДИТ

Шепелев Данил Романович

*Студент кафедри економіки і внешнеэкономической деятельности
Северо-Кавказский Федеральный Университет
г. Ставрополь, РФ*

Камысовская Светлана Васильевна

*к.э.н., доцент кафедры бухгалтерского учета и налогообложения
Северо-Кавказский Федеральный Университет
г. Ставрополь, РФ*

ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОЙ ОТЧЕТНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЙ ПО МСФО

В настоящее время в мире идет процесс глобализации экономической системы. В этой связи переход к подготовке финансовой отчетности, которая соответствует международным стандартам, является важным аспектом в решении проблем в области управленческого учета и формировании консолидированной отчетности. Также это может повысить качество корпоративного управления, которое обеспечивает эффективное взаимодействие акционеров с лицами, ответственными за текущее состояние дел на предприятии [2].

Кроме того, использование международных стандартов позволяет значительно сократить ресурсы и время, необходимые для создания национальных правил отчетности.

Практика зарубежных стран показывает, что отчетность на основе международных стандартов является очень информативной и полезной для пользователей, т.к. данные нормы разработаны исходя из их потребностей. Основным критерием служит полезность информации для принятия экономических решений.

Можно выделить следующие цели организаций, применяющие МСФО: приобщение к международным стандартам капитала, доступ к иностранным фондам и иностранному финансированию, вторичное размещение акций и др.

Приведение российской отчетности критериям, которые соответствуют МСФО, является процессом формирования отчетности, составленной по российским стандартам бухгалтерского учета (РСБУ) путем

классификации, оценки и раскрытия информации об объектах бухгалтерского учета в соответствии с требованиями международных стандартов [3].

Процесс трансформации финансовой отчетности в соответствии с МСФО является достаточно комплексным. Необходимо рассматривать вместе организационно-техническую и методическую сторону трансформации финансовой отчетности из-за их взаимосвязанности и взаимозависимости.

Трансформация отчетности представляет собой единую модель, после формирования имеет отчетность, подготовленную в соответствии с МСФО.

Самые частые трансформационные корректировки включают в себя: перевод статей отчетности в иностранную валюту (если валюта оценки в другой валюте); создание резервов под обесценение активов и по сомнительным долгам; корректировка суммы начисленной амортизации по основным средствам (если способы начисления амортизации различны); переклассификация долгосрочных и краткосрочных активов и т.д. [1].

После процедуры реклассификации некоторых видов активов, доходов, расходов и иных объектов бухгалтерского учета и формирования дополнительных корректирующих проводок необходимо провести трансформацию финансовой отчетности с помощью электронных таблиц. В них заносятся данные российского учета, результирующие показатели, а также корректировки в соответствии с международными стандартами. Набор таких таблиц позволяет сформировать полный комплект годовой финансовой отчетности по МСФО.

Для трансформации российской финансовой отчетности в отчетность по МСФО требуется индивидуальный подход для каждой компании, поэтому состав пакета документов, необходимых для трансформации финансовой отчетности, в разных компаниях может существенно отличаться.

Сегодня существует много компаний, которые готовят отчетность в соответствии с требованиями МСФО. Одной из таких компаний является ПАО «Аэрофлот – российские авиалинии», которое занимается предоставлением услуг в области международных и внутренних пассажирских и грузовых авиаперевозок.

Согласно документу об учетной политике, компания готовит отчетность по МСФО с 2002 года.

Для трансформации российской бухгалтерской отчетности к требованиям МСФО используются таблицы Excel. Сотрудники департамента финансов ПАО «Аэрофлот» совместно с консультантами аудиторской фирмы (акционерное общество «Прайсвотерхаусперс аудит» в 2015 году) по специальной формуле вносят необходимые корректи-

ровки российской отчетности. При этом эта трансформация происходит «вручную» путем внесения соответствующих данных в отчетность.

Существует несколько этапов в процессе трансформации российской отчетности в отчетность по требованиям международных стандартов.

На первом этапе проводится анализ счетов для формирования бухгалтерской отчетности, счетов прибылей и убытков, государственной учетной политики и бухгалтерского учета в целом.

В ПАО «Аэрофлот» к данному этапу относится сбор дополнительной аналитической и управленческой информации. Затем статьи российской отчетности проходят детализацию по остаткам включенных счетов. При этом формируется специальная таблица, содержащая сальдо аналитических и синтетических счетов.

Второй этап включает в себя составление оборотных и сальдовых ведомостей по российским стандартам бухгалтерского учета, готовятся документы, на основании которых обнаруживаются различия между МСФО и РСБУ в отражении фактов хозяйственной жизни организации. Затем подготавливаются и формируются таблицы, в которых содержится пробный баланс за отчетный период. На основании первичных документов, регистров бухгалтерского учета и заполненных электронных таблиц подготавливаются выводы и объяснения, которые важны для дальнейшей трансформации финансовой отчетности компании в соответствии с МСФО.

На третьем этапе эксперты делают различные записи и корректировки проводок, которые соответствуют международным принятым допущениям по своему экономическому содержанию. Они приводят значение каждого счета по количественному значению и экономическому содержанию к международным требованиям. В итоге происходит формирование новых пробных балансов и отчетов в соответствии с российским планом счетов, а по назначению и экономическому содержанию — в соответствии с новой системой отчетности. На основе представленных данных, разработанных по российским правилам, в результате изменения признания и показателей производится доведение их значений до требуемого уровня.

Четвертый шаг — это реклассификация счетов РСБУ в счета по МСФО. При этом подготавливается план счетов бухгалтерского учета в соответствии с МСФО, основанном на использовании четырехзначной системы счетов с разделением на счета: активы, обязательства, капитал, производные к нему счета доходов и расходов.

Когда данные бухгалтерского учета соответствуют требованиям МСФО, они подробно расшифровываются или переносятся в другую статью, соответствующую статье международного отчета. Это перераспределение выражается в трансформационных таблицах, структура

и форма которых позволяет внести необходимые изменения в будущем [1].

Пятый этап характеризуется подготовкой финансовой отчетности: сначала пробных, а затем окончательных форм и пояснений к ним в соответствии с МСФО.

Для трансформации данных российского учета в отчетность в соответствии с МСФО в ПАО «Аэрофлот» осуществляется несколько видов корректирующих записей. Среди них операции реклассификации, оценочные проводки, связанные с корректировкой стоимости элементов финансовой отчетности, а также инфляционные проводки, связанные с переоценкой статей финансовой отчетности.

На заключительном этапе трансформации финансовой отчетности после проведения корректировок, реклассификации счетов и составления пробных форм, порожденных финансовой отчетности.

Согласно МСФО (IAS) 1 «Представление финансовой отчетности», предприятие должно создать и опубликовать на своем официальном сайте полный набор финансовых отчетов, состоящий из: бухгалтерского баланса (отчета о финансовом положении); отчета о прибылях и убытках (отчета о совокупном доходе за год); отчета об изменениях в капитале; отчета о движении денежных средств; примечания, включающего описание компании (структура, собственники, характеристика продукции или услуг); учетную политику и заявление о соответствии с МСФО; расшифровки статей финансовой отчетности и комментариев.

В настоящее время бухгалтерский учет и отчетность по МСФО в России может быть интересна тем компаниям, которые пытаются выйти на мировой рынок, а также имеют иностранных акционеров или хотят привлечь иностранный капитал. Авиакомпания «Аэрофлот» как никто не заинтересована в отчетности по МСФО, поскольку выполняет рейсы в более чем 100 стран по всему миру, сотрудничает с 30 иностранными авиакомпаниями, является членом альянса «Skyteam», второго по величине авиационного альянса в мире.

Сегодня отчетность, подготовленная в соответствии с МСФО, становится все более популярной для российского бизнеса. Однако ни одна промышленно-развитая страна в мире не использует МСФО полностью как национальный стандарт. В этой связи МСФО необходимы как важный фактор в обеспечении общей сопоставимости финансовой отчетности российских и иностранных компаний.

В настоящее время наблюдается широкое внедрение современных коммуникационных технологий. Следовательно, возросли требования к единообразному толкованию финансовой отчетности компаний. Все инвестиции осуществляются в реальном времени через Интернет, и это еще один серьезный довод в пользу унификации стандартов бухгалтер-

ского учета. Уже в скором времени успешное ведение бизнеса на международном уровне будет невозможно без использования единых стандартов бухгалтерского учета.

Литература

1. Вахрушина М. А. Международные стандарты финансовой отчетности: Учеб. Пособие / Вахрушина М. А., Мельникова Л. А. — М.: Омега-Л, 2014. — 656 с.
2. Гетьман В. Г. Международные стандарты финансовой отчетности: Учеб. Пособие. / Гетьман В. Г. — М.: Омега-Л, 2014. — 560 с.
3. Семёнова Ю. Н. Модель трансформации российской финансовой отчетности в соответствии с МСФО / Семёнова Ю. Н. // Молодой ученый. — 2014. — № 4.2. — С. 66–67.

Секція 4. ЕКОНОМІКА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Нонік В. В.

*к.ю.н., завідувач кафедри економічної безпеки,
публічного управління та адміністрування*

Грицишен Д. О.

*К.е.н., доцент, доцент кафедри економічної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Житомирський державний технологічний університет*

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Про поняття «безпека» на сьогодні в наукових колах не існує єдиної думки. На нашу думку, багатозначність даного поняття не є проблемою в науці, а свідчить лише про дискусійність стосовно підходу до сутності поняття «безпека». Адже дане поняття є багатозначне й, відповідно, кожен дослідник визначає власний підхід, який залежить від об'єкту дослідження, обраної методології та тих умов, які були визначені як базові під час дослідження та обумовили його актуальність.

Відповідно до тлумачень в науковій літературі про безпеку можна говорити з наступних підходів: по-перше, безпека підприємства як певний стан; по-друге, безпека підприємства як сукупність методів або комплекс заходів; по-третє, безпека підприємства як захищеність його діяльності; по-четверте, безпека підприємства як сукупність чинників.

Усі із зазначених підходів мають право на існування, проте на сьогодні поняття безпеки підприємства вийшло на досить актуальний рівень як в теорії, так і в практиці управління господарською діяльністю підприємства, а тому розглядати тлумачення безпеки підприємства, лише враховуючи один із підходів, не дозволить повністю охопити об'єкт наукового дослідження. Виходячи з цього, пропонуємо врахувати всі зазначені підходи до сутності безпеки підприємства, що, в результаті, дозволить сформулювати основні напрями розвитку системи управління економіко-екологічною безпекою.

Усі із зазначених підходів можуть бути інтегровані в два основних, власне, як і категорія сталого розвитку, в рамках теорії якої вивчається

економіко-екологічна безпека підприємства, а саме: безпека підприємства як стан та як сукупність методів (комплекс заходів). Причому зазначені два визначення взаємопов'язані між собою, адже сукупність методів (комплекс заходів) будуть направлені на забезпечення такого стану. Крім того, у підхід як певний стан інтегрується такий підхід до безпеки підприємства як захищеність господарської діяльності підприємства, а до сукупності методів (комплекс заходів) — сукупність чинників, адже саме вони визначають порядок використання окремих методів забезпечення безпеки підприємства.

Зазначені підходи до сутності безпеки підприємства є взаємопов'язаними, адже підхід до безпеки підприємства, який характеризується сукупністю методів та комплексом заходів, направлений на забезпечення відповідного стану безпеки. У свою чергу, управління безпекою підприємства є взаємопов'язаним з підсистемами бухгалтерського обліку та аналізу. Так, зокрема, оцінка безпеки підприємства як відповідного стану господарської діяльності здійснюється в системі економічного аналізу шляхом застосування відповідних аналітичних показників, які дозволяють оцінити її стан, визначити причинно-наслідкові зв'язки, виявити резерви та сформулювати комплекс заходів щодо підвищення рівня безпеки підприємства. У свою чергу, в системі бухгалтерського обліку формується інформація, яка є основою забезпечення управлінських рішень щодо застосування такого чи іншого комплексу методів та заходів з управління діяльністю в забезпеченні відповідного рівня безпеки.

Особливою складовою безпеки підприємства є економічна безпека підприємства. У науковій літературі питання сутності економічної безпеки підприємства є досить популярним. Усі представлені дефініції економічної безпеки підприємства можна згрупувати за різними підходами, проте всі вони можуть інтегруватися в два основні, ідентичні підходи до сутності поняття безпека підприємства. Це є логічним, адже економічна безпека є однією із складових безпеки підприємства.

Екологічна безпека на сьогодні у наукових працях розглядається як сукупність заходів із охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів, забезпечення життєдіяльності людей; принцип охорони навколишнього середовища; сукупність наукових знань та принципів; стан навколишнього середовища; перебудова господарської діяльності; складова глобальної і національної безпеки.

Кожне із зазначених визначень характеризує певну область дослідження, зокрема, підхід до екологічної безпеки як сукупності заходів із охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів, забезпечення життєдіяльності людей, пов'язане з природокористуванням. Такі підходи як принцип охорони навколишнього середовища та стан навколишнього середовища характеризується природоохороною

діяльністю. Сукупність наукових знань та принципів характеризує екологічну безпеку як науку. У свою чергу, підхід до екологічної безпеки як складової глобальної і національної безпеки визначає її місце в науці про безпеку, яка поширюється на різні рівні суспільних систем та розвитку суспільства. У цілому, можна говорити про наступні характерні риси екологічної безпеки, які поєднують у собі всі представлені дефініції: погіршення екологічного стану; вплив на навколишнє середовище; вплив на здоров'я та життя людини; використання природних ресурсів; природні явища.

Зважаючи на особливості нашого дослідження, екологічну безпеку потрібно розглядати на рівні підприємства як складову безпеки підприємства в цілому. Проте говорити про можливість її розгляду без економічного контексту є не можливим, а якщо зважати на положення сталого розвитку, то економічна та екологічна безпека підприємства мають бути інтегровані. Розгляд двох систем безпеки підприємства в такому ключі призводить до певної невизначеності, а саме: економіко-екологічна безпека є ширшим чи вужчим поняттям, ніж екологічна та економічна безпека підприємства. У такому руслі пропонуємо розглянути два підходи: ширше розуміння: економіко-екологічна безпека підприємства є комплексною складовою безпеки підприємства, яка направлена на управління всією сукупністю загроз економічного та екологічного характеру; вузьке розуміння: економіко-екологічна безпека підприємства є інтегрованою складовою безпеки підприємства, яка направлена на управління обмеженою сукупністю загроз економіко-екологічного характеру.

Із широким розумінням економіко-екологічної безпеки все зрозуміло, а от з вузьким виникають питання щодо обмеженості сукупності загроз. Такі загрози пропонуємо визначати як такі, які мають вплив не лише на економічну, екологічну безпеку підприємства, а й в цілому на ту й іншу, впливають як на рівень економічної, так і екологічної безпеки одночасно. Тобто, здійснюють вплив на стан соціально-еколого-економічної системи підприємства. Зазначимо, що широке розуміння економіко-екологічної безпеки включає в себе вузьке розуміння. У даному дослідженні, зважаючи на обраний підхід до сталого розвитку, економіко-екологічну безпеку будемо розглядати у вузькому розумінні, адже широке розуміння економіко-екологічної безпеки дослідити в межах одного дослідження є не можливим.

У нашому дослідженні ми спробуємо розширити наукові економічні знання про економічну безпеку, які отримані попередниками, в напрямі інтегрованих економіко-екологічних об'єктів. Специфіка отримання нового наукового знання полягає в розгляді господарської діяльності підприємства як соціально-економіко-екологічної системи. У зв'язку з цим пропонуємо наступні підходи до сутності економіко-екологічної безпеки підприємства (табл. 1).

**Запропоновані підходи до сутності поняття
економіко-екологічна безпека підприємства**

Підхід	Визначення
Економіко-екологічна безпека підприємства як стан	стан соціально-еколого-економічної системи підприємства, який характеризується високим рівнем функціонування внутрішніх економіко-екологічних підсистем управління, ефективністю використання природних ресурсів підприємства та реагування на зміни у зовнішньому середовищі, що забезпечує безперервність функціонування підприємства та сталий розвиток в умовах економіко-екологічних загроз внутрішнього та зовнішнього середовищ
Економіко-екологічна безпека підприємства як сукупність методів (комплекс заходів)	система економіко-екологічних методів та заходів з управління господарською діяльністю підприємства, які направлені на забезпечення такого стану соціально-еколого-економічної системи підприємства, який характеризується високим рівнем функціонування внутрішніх економіко-екологічних підсистем управління, ефективністю використання природних ресурсів підприємства та реагування на зміни у зовнішньому середовищі, що забезпечує безперервність функціонування підприємства та сталий розвиток в умовах економіко-екологічних загроз внутрішнього та зовнішнього середовищ

У результаті дослідження дефініції категорії сталий розвиток та понять безпека, економічна безпека, екологічна безпека та економіко-екологічна безпека нами визначено їх сутність, різноплановість тлумачення та взаємозв'язок. Це дозволяє структурувати подальше дослідження та обґрунтування нових організаційно-методологічних положень бухгалтерського обліку та економічного аналізу як інформаційних підсистем управління економіко-екологічною безпекою.

Проте, враховуючи лише зазначені категорії та поняття, розуміння економіко-екологічної безпеки підприємства не має цілісного характеру. Так, для формування комплексного категоріально-понятійного апарату економіко-екологічної безпеки підприємства потрібно визначитися з такими ключовими поняттями як загроза та ризик та визначити їх властивості, які впливають на стан економіко-екологічної безпеки, що проявляються в класифікації.

Секція 5. ЕКОНОМІКА ПРАЦІ І УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Васильева Мария Константиновна
Василевская Карина Олеговна
студенты

Ворошина Екатерина Васильевна
старший преподаватель кафедры маркетинга и менеджмента
Барановичский государственный университет
г. Барановичи, Беларусь

ПРОБЛЕМЫ В УПРАВЛЕНИИ ПЕРСОНАЛОМ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Управление персоналом является составной частью эффективно-го менеджмента на любом предприятии и оказывает непосредственное влияние на его экономические показатели и эффективность в целом. При неверном управлении появляется множество проблем, например: снижение качества изготавливаемой продукции, ухудшение репутации предприятия, увеличение вероятности оказаться экономически несостоятельным субъектом хозяйствования, то есть банкротом.

На сегодняшний день на многих предприятиях Республики Беларусь существует ряд проблем, связанных с управлением персоналом, выявление и решение которых сможет повысить их эффективность и улучшить позиции на рынках. Этот факт обуславливает актуальность выбранной темы.

Известно, что успешное развитие предприятий в современных условиях в немалой степени зависит от конкурентоспособности персонала. В Республике Беларусь качественный уровень работников существенно уступает требованиям, предъявляемым на международном рынке труда.

Хороших результатов в управлении персоналом предприятие сможет добиться лишь посредством постоянного мониторинга существующих проблем. Необходимо постоянно обучаться мастерству управления персоналом, чтобы избежать возникновения различного ряда проблем.

По мнению ведущих аналитиков в области менеджмента, существуют следующие проблемы в управлении персоналом.

1. Проблема «лучшего ученика». Суть проблемы заключается в том, что обычно руководителем назначают лучшего сотрудника. Такие со-

трудники чаще всего знают ограниченную область работы, только свою, а остальные сферы лишь поверхностно, поэтому они могут допустить ошибки в менеджменте персонала, что приведет к снижению эффективности и конкурентоспособности предприятия.

2. Проблема «своего человека». Роль управления персоналом изначально носит конфронтационный характер по отношению к сотрудникам. Далеко не всем подчиненным нравится, что им порой необходимо решать дополнительные задачи, поставленные перед ними вышестоящим руководством, выполнять сверхштатные поручения. Недовольство перерастает, как следствие, в проблемы различного характера. Руководителю приходится бороться с возникающим сопротивлением; управление сопровождается возникающим негативом и скрытым противоборством.

3. Проблема позитивной проекции. К этой проблеме относится стремление управленца приписывать окружающим сотрудникам собственные черты характера. Такой стиль управления не профессионален с психологической точки зрения, так как каждый сотрудник – индивидуальная личность, которая имеет собственный взгляд на ситуацию.

4. Проблема «синдром старшего». Вполне естественно, что сотрудники часто и пристально наблюдают за руководством. Иногда многие начальники осознанно подчеркивают дистанцию между собой и персоналом. В итоге, если начальник сохраняет управляемость, то лишь на уровне жестких требований.

5. Синдром «ожидание героя». Содержание проблемы заключается в том, что о выполнении работы, которую необходимо сделать, работник догадывается по лицу начальника и предстает перед ним вовремя с правильно выполненным заданием. Если никаких заданий нет, подчиненный сам находит работу и выполняет ее, не задает лишних вопросов, всегда готов задержаться на работе и даже не обращается с просьбой о повышении заработной платы.

6. Высокая текучесть кадров. Очень часто предприятия не могут контролировать текучесть кадров из-за неправильного формирования кадровой политики или неэффективного использования кадров. На современном этапе данная проблема является одной из наиболее актуальных для многих предприятий Республики Беларусь, решение которой в значительной степени улучшит экономическое состояние предприятия, повысит его конкурентоспособность, а также повысит благосостояние его работников [1, с. 56].

Если уполномоченные органы смогут управлять персоналом со знанием социальных, психологических аспектов кадров, то это условие сможет значительно изменить качество работы сотрудников, увеличить прибыль, упрочнить положение предприятия на рынке, а также значительно улучшить атмосферу на предприятии.

Для решения существующих проблем в управлении персоналом предприятия должны выбрать определённые стратегию и тактику, содержащие методы и способы, регулирующие процесс управления предприятием.

К таким методам относятся следующие.

1. Материальное стимулирование. Безусловно, мотивационному механизму оплаты труда отводится большая роль, но постоянное повышение уровня оплаты труда не способствует как поддержанию трудовой активности на должном уровне, так и росту производительности труда. Применение этого метода может быть полезным для достижения кратковременного роста производительности труда. В конечном итоге происходит определенное привыкание к этому виду воздействия.

2. Улучшение качества рабочей силы. При постановке тех или иных целей предприятие сталкивается с отсутствием опыта и знаний у сотрудников, поэтому принимается решение о дополнительном обучении персонала. На предприятии следует сформировать систему обучения персонала, состоящую из специалистов высокого уровня в области управления персоналом.

3. Совершенствование организации труда. Данный способ содержит:

- постановку целей (правильно поставленная цель путем формирования ориентации на ее достижение служит мотивирующим средством для работника);
- расширение трудовых функций (увеличение числа операций, выполняемых одним работником);
- обогащение труда (предоставление человеку такой работы, которая давала бы возможность роста, творчества, ответственности, включения в его обязанности функций планирования и контроля качества основной, а иногда и смежной продукции);
- исследование времени (если человек не имеет достаточно времени для качественного выполнения работы, он будет считать, что на нее не стоит тратить усилий);
- улучшение условий труда (новый уровень социальной зрелости индивида отрицает неблагоприятные условия трудовой среды);
- темп работы (менеджер должен стремиться к снижению монотонности полуавтоматических процессов, предоставляя работникам свободу в выборе темпа).

4. Вовлечение персонала в процесс управления. Давать возможность служащему принимать решения, необходимые для ее выполнения.

5. Моральное стимулирование. Все работники нуждаются в позитивной оценке своего труда. Вручение поздравительных писем или просто одобрение работников может способствовать повышению производительности труда. Производительность работников может быть повышена

путем расширения круга выполняемых задач или их обогащения. Включение работников в программы комплексного управления качеством положительно сказывается на приверженности сотрудников своей работе. Использование гибкого графика рабочего времени является другим мотивом, способным повысить производительность труда персонала. Такой способ стимулирования будет эффективен только в том случае, если индивиды, работающие по гибкому графику, заслуживают доверия и уважения.

Практика подтверждает, что сегодня человеческие возможности являются определяющими в достижении поставленных целей. Какими бы благоприятными не были внешние условия, творческие идеи, новейшие технологии, без хорошо подготовленного персонала высокой эффективности работы добиться невозможно.

Таким образом, существующие на сегодняшний день проблемы в области управления персоналом на предприятиях Республики Беларусь считаем целесообразным решать вышеперечисленными методами, что позволит улучшить экономические результаты деятельности и в целом повысит уровень конкурентоспособности предприятий.

Литература

1. Купцова А. С. Примеры актуальных проблем управления персоналом на современном этапе/ А. С. Купцова, Д. В. Родин [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.unn.ru>. — Дата доступа: 25.03.2016.

Секція 6. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

Пізняк Тетяна Іванівна
*к.е.н., доцент кафедри економіки
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В СИСТЕМІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ: ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Світовий досвід показує, що на створення ефективної системи продовольчої безпеки впливають економічні, агроекологічні та соціальні проблеми, а також створення відповідного законодавчого забезпечення. Формування і розвиток економічного і правового механізму екологічної відповідальності в системі продовольчої безпеки має стати невід'ємною складовою економіки будь-якої цивілізованої країни. Відносини щодо такої відповідальності слід формувати на межі продуктивних сил і виробничих відносин. На нашу думку, економіко-правові проблеми формування системи продовольчої безпеки мають стати важливим предметом еколого-економічних і соціальних досліджень [1].

Слід зазначити, що теоретичні і практичні дослідження закономірностей розвитку законодавчого забезпечення формування системи продовольчої безпеки служать інтересам підвищення рівня останньої, сприяють поліпшенню якості (екологічності) продуктів харчування, практичній реалізації принципів сталого розвитку.

Зазначимо, що в науковій літературі поняття економічної відповідальності не має однозначного визначення, а, навпаки, часто має багатоплановий неоднозначний характер. Деякі вчені вважають, що економічна відповідальність відображає спосіб регламентації економічних відносин у суспільстві, викликаних об'єктивною необхідністю реалізації загально-го інтересу [2, с. 36]. При цьому економічна відповідальність розглядається як прояв виробничих відносин, а основні принципи її виникнення виходять з поглиблення суспільного поділу праці. Інші вчені [3, с. 76] відзначають, що економічна відповідальність по суті є відповідальністю за несприятливі економічні наслідки у результаті невиконання певних зобов'язань. При цьому економічні санкції є мірою такої відповідально-

сті. Підкреслимо, що економічна відповідальність, як правило, виступає у формі юридичної (матеріальної, майнової) відповідальності.

Економічна відповідальність у сфері екологічно орієнтованої продовольчої безпеки на сучасному етапі, на нашу думку, має ґрунтуватися на таких принципах:

- забезпечення паритету економічних, екологічних і соціальних цінностей результатів агрогосподарської діяльності;
- досягнення оптимального варіанта поєднання вертикальної та горизонтальної відповідальності;
- найбільш повне відшкодування соціально-економічного та екологічного збитку;
- невідворотність економіко-правових санкцій;
- забезпечення балансу між економічними санкціями й економічними стимулами (заохоченнями). Соціально та екологічно відповідальна поведінка суб'єктів агрогосподарювання має заохочуватися шляхом надання субсидій, податкових пільг, пільгового кредитування.

Соціально та екологічно орієнтована відповідальність за формування системи продовольчої безпеки — це відповідальність за наслідки нераціональної діяльності в агропродовольчій сфері, що стосується еколого-економічних і соціальних інтересів суспільства, суб'єктів господарювання і окремих громадян. При цьому економіко-правові санкції виступають мірою відповідальності за дотримання екологічного стану продовольчої безпеки. Регламентация екологізації системи продовольчої безпеки, використання економічних і правових санкцій здійснюються за допомогою цілісної системи еколого-економічних відносин, а тому економічна і правова відповідальність в органічному взаємозв'язку і взаємодії реалізується в системі суспільних відносин. Відносини економічної відповідальності покликані стати найважливішим важелем активної і цілеспрямованої екологізації агропродовольчого виробництва.

Економіко-правова відповідальність, адміністративно-правові санкції за нераціональне агровиробництво, порушення екологічного законодавства виконують такі основні функції:

Стимулююча функція. Дана функція відповідальності є основною, що обумовлено, головним чином, об'єктивними причинами еколого-економічного та соціального характеру.

Компенсаційна функція. Повне відшкодування збитку є необхідною умовою й одночасно вимогою розвитку ринкових відносин, одним із факторів забезпечення соціально-екологічного сталого розвитку.

Превентивна функція еколого-економічної відповідальності вимагає усвідомлення суб'єктами агровиробництва масштабів матеріальної відповідальності за порушення загальної та екологічної якості продукції, що

в обов'язковому порядку має відобразитися у системі договірних відносин. *Контрольно-інформаційна* функція також передусе компенсаційній, сприяє виявленню екологічних порушень у сфері забезпечення якості агропромислової продукції і продуктів харчування.

Оціночна функція створює можливості для вимірювання соціально-екологічної безпеки поведінки суб'єктів господарювання і формування відповідних висновків.

Регулююча функція здійснює вплив на екологічну поведінку суб'єктів господарювання, що багато в чому залежить як від застосування санкцій, так і від погрози їх використання.

Таким чином, формування і розвиток економічної і правової відповідальності у сфері продовольчої безпеки впливає на забезпечення зваженої поведінки суб'єктів господарювання, сприятиме розвитку аграрного сектора та окремих його галузей, забезпечить оптимальний рівень продовольчої безпеки в країні.

Література

1. Скидан О. Продовольча сфера України в умовах глобалізаційних викликів / О. Скидан // Економіка України [Текст]. — 2009. — № 11. — С. 53–64.
2. Коробейников М. А. Механизм экономической ответственности. — М.: Мысль, 1989. — 272 с.
3. Экономические методы управления / Н. Г. Чумаченко, Д. Данаилов, В. К. Мамутов и др. — Киев; София: Наук. думка; Партиздат, 1988. — 296 с.

Секція 7. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

Голубка М. М.

Викладач вищої категорії

*Львівського кооперативного коледжу економіки і права
м. Львів, Україна*

СТАН ТА ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ТА КООПЕРАТИВНОЇ ОСВІТИ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ): ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНІ ПЛАНИ

Стан та передумови розвитку фінансово-економічної та кооперативної освіти земель Західного регіону у другій половині ХІХ – початку ХХ ст. характеризується окремими історико-економічними планами. Так, українські землі в сучасному розумінні протягом цього періоду були поділені між Австрійською імперією (землі Східної Галичини і Північної Буковини), Угорським королівством (землі Закарпаття) та Російською імперією (більшість українських земель). Відповідно, у сфері фінансово-економічної та кооперативної західноукраїнської освіти того часу був відчутний вплив політики колонізації (Східна Галичина), румунізації (Північна Буковина), мадяризації (Закарпаття), а також русифікації. На нашу думку, вплив таких історико-економічних чинників, що склалися у результаті окупації, безперечно, позначився на відмінностях у сфері освіти, що існували до подій Першої Світової війни, які ознаменували крах Австро-Угорської, Німецької, Османської і Російської імперій.

Передвісниками активного розвитку фінансово-економічної та кооперативної освіти у Східній Галичині зумовлено насамперед ефективність продуманої системи права Австрійської імперії, а також успішним розвитком нафтової промисловості, соляної та деревообробної галузі, функціонуванням потужної борошномельної системи, інтенсивному розвитку міжнародної торгівлі, а також дрібної торгівлі на ринках і ярмарках [9]. Також, важливою передумовою розвитку освіти на західноукраїнських землях вважаємо історичний факт скасування кріпосного права 1848 р., котре у подальшому сприяло розвитку підприємницької ініціативи в сільському господарстві, яким, однак, все ще було збережено екстенсивні технології з малими обсягами інвестицій, що сприяли

недостатньому застосуванню сільськогосподарської техніки та низькій продуктивності праці [1, с. 667], а це у свою чергу явно відображало потребу в освітніх фахових курсах як загального значення (історичні науки, вивчення рахунків та письма, науки про кооперацію та інші), так і спеціального (професії крамарів, фермерів, наука кредитова тощо).

Відзначимо, що економічний розвиток Північної Буковини характеризується неоднорідністю розселення населення, більшість якого проживала у сільській місцевості та характеризувалася практично повною неписьменністю. У другій половині XIX – початку XX ст. землеробство та тваринництво – основні заняття у Північній Буковині. Що ж стосується міст, варто виокремити розвиток ремесел і мануфактурної промисловості, в якій найбільшим попитом користувалися професії коваля, кравця, кушніра, тесляра, ткача, шевця, що вимагало хоча б базової освітньої підготовки за фахом [12, с. 88].

У свою чергу, особливості економічного розвитку Закарпаття зумовлені тим, що Закарпаття ще з XIII ст. перебувало в складі Угорського королівства, яке з XVI ст. увійшло до складу Австрійської імперії. Нагадаємо, що Східна Галичина у 1772 р. увійшла до складу Австрійської імперії внаслідок першого поділу Польщі, а Північна Буковина була окупована у 1775 р. [8]. Економічна політика землевласників у II половині XIX ст. щодо міст мала двоїстий характер. Так, закарпатські міста втратили право на самоврядування, а через обмеження феодалами та казенними чиновниками прав міщан розвиток цехових ремесел був слабким. Окрім того, землевласники заохочували проведення міських ярмарків, де жваву торгівлю вели купці, будуючи крамниці та винні погребі [11, с. 49].

На розвиток економіки Закарпаття суттєво вплинули реформи щодо скасування кріпацтва в 1848 р. та впровадження принципів оподаткування, характерних для ринкового господарства країн Європи. На початку XX ст. Закарпаття було бідним сільськогосподарським регіоном Австро-Угорській імперії. У горах, через відсутність орної землі, селяни випасали худобу на плоскогір'ях, а також вирубували ліс [10, с. 37].

Українці в Австрійській імперії вважалися найчисельнішою етнічною групою, проте поступалися євреям, німцям, полякам та румунам за впливом на економічні процеси. Окрім того, масова трудова еміграція, важке соціально-економічне становище, а також політика денационалізації та колонізації Східної Галичини та Північної Буковини стали чинниками розвитку фінансово-економічної та кооперативної освіти українців [7].

Варто зазначити, що українці у другій половині XIX – початку XX ст. усвідомлювали, що для ефективного інвестування власних коштів у підприємництво необхідне створення власних банків, ощадних та позичкових спілок, а також кредитних товариств, що у свою чергу, стало поштовхом для розвитку фінансово-економічної та кооперативної захід-

ноукраїнської освіти через організацію навчання фахівців економічного профілю [4, с. 67–68].

Отже, стан та розвиток фінансово-економічної та кооперативної освіти у другій половині XIX – початку XX ст. на західноукраїнських землях був зумовлений колоніальним статусом земель Східної Галичини, Північної Буковини та Закарпаття. Скасування кріпосного права, активний видобуток корисних копалин із надр західноукраїнських земель на експорт, розвиток залізничної інфраструктури в межах Австро-Угорщини сприяли масовій еміграції малоземельних селян та робітників в далекі країни, які згодом стали інвесторами кооперативного руху та розбудови західноукраїнської економіки за рахунок зміцнення позицій селянських господарств, розвитку внутрішньої торгівлі товарами місцевого виробництва, а також підготовки спеціалістів з фінансово-економічного та кооперативного напрямку.

Література

1. Балабушевич Т. А. Економічна історія України: історико-економічне дослідження: в 2 т. / Т. А. Балабушевич, В. Д. Баран, К. П. Бунятян та ін.; ред. В. А. Смолій. – Т. 1. – К.: Ніка-Центр, 2011. – 696 с.
2. Галик В. Соціальна стратифікація населення «Галицької Каліфорнії» у творчій спадщині Івана Франка / В. Галик // Проблеми гуманітарних наук. – 2014. – Вип. 34. – С. 42–52.
3. Демянчук О. С. Система чинників розвитку гімназійної освіти на Буковині (XIX – перша половина XX ст.) / О. С. Демянчук // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2014. – Вип. 6. – С. 243–248.
4. Кишакевич Л. Ю. Кооперативний рух на західноукраїнських землях в кінці XIX – на початку XX століття / Л. Ю. Кишакевич // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – Вип. 1. – С. 65–71.
5. Лановик Б. Д. Економічна історія: Курс лекцій / Б. Д. Лановик, М. В. Лазарович, В. Ф. Чайковський; за ред. Б. Д. Лановика. – 4-ге вид., перероб. і доп. – К.: Вікар, 2003. – 405 с.
6. Малюта О. В. Український ринок в економічних системах Російської та Австро-Угорської імперій другої половини XIX – початку XX ст. (на прикладі цукрової та нафтової промисловості) / О. В. Малюта // Сторінки історії. – 2013. – Вип. 35. – С. 80–92.
7. Монолатій І. С. Австрійська Буковина: особливості національних, професійних та мовних поділів [Електронний ресурс] / І. С. Монолатій // Ї. Незалежний культурологічний часопис. – 2009. – № 56. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n56texts/monolatiij1.htm>
8. Паславська О. Я. Особливості правового статусу західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської імперії [Електронний ресурс] / О. Я. Паславська // Матер. наук.-практ. Інтернет-конф. «Юридична наука та практика: виклики сучасності» (м. Київ, 17 вересня 2015 р.). – Режим доступу: <http://www.>

legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1050%3A091015-18&catid=127%3A1-0915&Itemid=157&lang=ru

9. Петрів Р. В. Східна Галичина у складі Австрійської імперії (історико-правовий аспект) / Р. В. Петрів. — Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2009. — 255 с.

10. Тлушак Ю. М. Податковий апарат монархії Габсбургів / Ю. М. Тлушак // Часопис Київського університету права. — 2006. — № 4. — С. 33–37.

11. Товстоляг Л. М. Вплив суспільного устрою на формування норм права на українських землях у складі Австро-Угорщини в VII–XVIII століттях / Л. М. Товстоляг, Л. В. Кузнецова // Порівняльно-аналітичне право. — 2015. — № 2. — С. 47–49.

12. Шевченко Ф. П. Нариси з історії Північної Буковини: монографія / Ф. П. Шевченко, В. М. Ботушанський, І. І. Компанієць та ін. — К.: Наукова думка, 1980. — 340 с.

13. Mizgalska M. Uwarunkowania ekonomiczne, społeczne i narodowościowe na terenie Ukrainy Zachodniej w II połowie XIX wieku / M. Mizgalska // Историчний архів. — 2014. — Вип. 13. — С. 78–85.

Секція 8. ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Хасан Али Аль-Абабнех
кандидат технических наук
аспирант кафедры международной экономики
Национальный авиационный университет
г. Киев, Украина

ЗНАЧИМОСТЬ СОЦИАЛЬНОЙ РЕКЛАМЫ ДЛЯ СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА

Трактовок понятия рекламы существует великое множество, равно как и алгоритмов ее классификации. И все мы, в первую очередь, воспринимаем рекламу как инструмент стимулирования сбыта путем влияния на приоритет выбора.

Рекламы в современном обществе настолько много, что она уже приобретает черты своеобразного источника новостей, инструмента своеобразного общения, неотъемлемой частью жизни. Реклама присутствует в быту, в атмосфере праздника и торжеств, в учебе, в специализированных источниках и в абсолютно неожиданных местах и порою потребитель становится практически заложником такой глобальной и агрессивной рекламы.

Неизбежным последствием такого массового присутствия рекламы во всех сферах жизни человека является формирование своеобразной потребности в ежедневном контакте с рекламными сообщениями.

Учитывая перечисленные особенности современного рынка рекламы актуальным направлением является социальная реклама, т.е. поднятие острых социальных тем именно к формату рекламного обращения, потому как большинство потребителей воспринимает рекламу именно как своего рода источник самой новой и актуальной информации.

Часто мы не замечаем социальной рекламы и даже не можем определить принадлежность попавшей к нам информации к сфере социально значимой информации.

Социальная информация, во многом скрытая в прессе и телепередачах, по своему существу все также является социальной рекламой, призывающей нас к социальному служению, к благотворительности и добровольчеству. Именно из подобных нравственных практик социальной рекламы рождается человеческая позиция субъекта.

Социальная реклама — это один из наиболее активных инструментов быстрого реагирования и целевого воздействия в решении социальных проблем.

Учитывая особенность рекламной коммуникации — повторяемость, массовость, вербальную точность, эмоциональную насыщенность, тексты социальной рекламы могут служить нравственным катализатором состояния общества и позитивной корректировки его жизнедеятельности. Апелляция к духовным ценностям и нравственным нормам может сформировать потребности духовного плана.

Реклама формирует в обществе определенные представления о ценностях и стилях жизни. Можно спорить о мере влияния, но реклама соперничает с такими социальными институтами, как дом, школа, как литература и музыка. В силу ряда причин реклама, иногда, доминирует в своем влиянии. Однако мнения в отношении эффективности социальной рекламы неоднозначны.

Социальная реклама использует те же средства, что и коммерческая. Их различают лишь цели. Стратегической целью любой социальной рекламы является изменение поведенческой модели общества по отношению к объекту рекламы, а в некоторых случаях — создание новых социальных ценностей. В качестве объекта такой рекламы выступает осязаемый или неосязаемый социальный продукт (идеи, ценности, отношения), предназначенный для осуществления определенных изменений в сознании и поведении общественных групп.

Несмотря на значительное количество примеров эффективного использования социальной рекламы в отдельных сферах общественной жизни, в целом ощущается недостаток координации и системности деятельности в этой области. Отсутствуют механизмы оценки целесообразности и эффективности социальной рекламы. Программы ее распространения часто не согласованы, а содержание отдельных образцов социальной рекламы вызывает шок у населения и имеет обратный эффект от запланированного.

В силу довольно высокого уровня воздействия рекламы на мировоззрение человека, безусловно, необходимо законодательное регулирование рекламы и особенно социальной рекламы.

Литература

1. Волгин Н. А. Социальная политика / Н. А. Волгин. — М.: Экзамен. — 2004. — С. 15–18.
2. Ковалева А. В. Социальная реклама в России: состояние, проблемы, решение. — Барнаул, Алтайский университет. — 2006. — С. 97–100.
3. Кузнецов П. А. Социальная реклама. — М.: Юнити-Дана. — 2010. — С. 43–45.
4. Социальная работа: теория и практика. — М.: Инфра-М, 2003. — С. 133.
5. Соболева Елена Маленькие трагедии. Социальная реклама // Рекламный мир, 31.03.2003.
6. Технология социальной работы / Под ред. Е. И. Холостовой. — М.: ИНФРА, 2002. — С. 400.

Секція 9. ІНВЕСТИЦІЇ

Реус Лев Евгеньевич
*студент Бизнес-колледжа
Европейского университета
г. Киев, Украина*

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СВОБОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОН УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

На протяжении уже более двух лет, после победы в феврале 2014 года «революции достоинства», Украина переживает процесс либеральной социально-экономической трансформации, основополагающим аспектом которой является увеличение доли иностранных инвестиций в доходной части бюджета, в частности, Министерство торговли и экономического развития Украины прогнозирует рост прямых иностранных инвестиций в 2016 году до 5 млрд долларов США (в 2015 году данный показатель был равен 3 млрд долларов) [1].

Исходя из международной практики, одним из ключевых инструментов для привлечения прямых иностранных инвестиций является создание свободных (специальных) экономических зон (далее СЭЗ — *авт.*). В настоящей работе автор анализирует опыт создания СЭЗ в Китае, Польше и Литве с целью изучения возможности создания и эффективной работы СЭЗ на территории Украины.

Согласно Киотской международной конвенции по упрощению таможенных процедур от 1973 года, «свободная зона — часть территории Договаривающейся Стороны, в пределах которой любые прибывшие на неё товары обычно рассматриваются, в том, что касается импортных пошлин и налогов, как товары, находящиеся за пределами таможенной территории» [2]. Таким образом, СЭЗ — ограниченная территория, наделённая особым юридическим, финансовым, налоговым, таможенным и административным статусом, в рамках действующего законодательства.

Роль государства в рамках деятельности СЭЗ сводится к обеспечению законодательной базы функционирования, развитию инфраструктуры, регистрации резидентных компаний, предоставлении налоговых льгот, контроль за соблюдением Конституции и нормативно-правовых актов, обеспечению гарантий безопасности движимого и недвижимого

имущества компаний-резидентов, а также назначение администрации СЭЗ. В частности, вице-президент Jurong Consultants Вилфред Лу охарактеризовал функцию государства в управлении СЭЗ, как «воспитание ребёнка: нужно постоянно поддерживать её развитие, пока она не сможет эффективно работать самостоятельно» [4].

В международной практике СЭЗ имеют автономную структуру управления — администрацию, выполняющую роль связующего звена между государством и компаниями, осуществляющими хозяйственную деятельность в СЭЗ. В частности, к компетенции администрации относятся непосредственное руководство, развитие инвестиционных проектов, координация социально-экономической деятельности на территории СЭЗ в сотрудничестве с органами местного самоуправления.

К методам стимулирования инвестиционной деятельности в СЭЗ относится применение налоговых, административных и таможенных льгот, в частности: освобождение от уплаты налога на прибыль предприятия в течении определённого периода времени (5–6 лет), с последующим 50% уменьшением налоговой ставки на прибыль (4–10 лет); отмена платы за аренду земли и налога на дивиденды; упрощённая процедура регистрации и дерегуляция со стороны государства экономической деятельности; снижение или отмена таможенных пошлин.

Сегодня одним из мировых лидеров по обеспечению эффективной деятельности СЭЗ является Китай. Идея внедрения элементов рыночной экономики в плановой коммунистической системе принадлежит автору «китайского экономического чуда», де-факто руководителю Китая в 1980–1992 гг. Дэн Сяопину. Сегодня в Китае действует 6 специальных экономических зон, 5 из которых располагаются в приморье, на пересечении важных торговых путей и в близости к экономическим центрам региона — Гонконгу, Макао, Тайваню и Японии [3].

Именно создание и развитие СЭЗ, а также их выгодное географическое и экономическое положение, позволило Китаю стать одной из крупнейших экономик мира. В частности, если в 1978 году доля Китая в мировом экспорте товаров составляла лишь 0,75%, то в 2010 году — уже 3,8%, а по данным на 2015 год Китай экспортирует товаров общей стоимостью на 1,904 трлн долларов США, являясь мировым лидером в данной области [3].

В Европе примером успешного осуществления деятельности СЭЗ являются стратегические партнёры Украины — Польша и Литва. В частности, в Литве действует 2 СЭЗ — Клайпедская (крупнейший морской порт, 28 компаний-резидентов, приносит пополнение бюджета на 522 млн евро в год) и Каунасская (крупнейший промышленный центр региона). Для получения статуса резидента и деятельности в СЭЗ инвестору необходимо иметь уставной капитал не менее 1 млн евро [4].

В Польше на сегодняшний день действует 14 СЭЗ, занимающие площадь около 12 тыс. га. Минимальный уставной капитал для инвестора — 100 000 евро, при этом капиталовложения должны осваиваться на протяжении не менее 5 лет (3 года для малого и среднего бизнеса), как и поддержание рабочих мест [5].

Ещё в 1992 году Верховной Радой Украины был принят Закон Украины «О общих положениях создания и функционирования свободных (специальных) экономических зон» [6]. На основе данного Закона, в 1992–2005 гг. в Украине существовали 11 СЭЗ и 72 территории приоритетного развития, в рамках которых реализовывалось 768 инвестиционных проектов суммарной стоимостью в 6,67 млрд долларов. Однако, неопределённость законодательства относительно определения чётких критериев деятельности СЭЗ, высокий уровень коррупции и бюрократизации государственного аппарата, отсутствие крупных государственных инвестиций в развитие инфраструктуры СЭЗ и долгосрочного бюджетного кредитования [7, с.6–8], привело к низкой эффективности СЭЗ и последующей ликвидации их в 2005 году.

По мнению автора, основываясь на международном опыте функционирования СЭЗ, а также учитывая тот факт, что по требованию Еврокомиссии свободные зоны в Польше и Литве должны быть ликвидированы в 2019–2020 гг., что, в свою очередь, создаёт перспективы для перехода польских и литовских инвесторов в украинские СЭЗ, создание и развитие свободных экономических зон в Украине способно привести к значительному росту ВВП и улучшению инвестиционной привлекательности страны.

В то же время, без политической стабильности, борьбы с коррупцией и дебиюкратизации государственного аппарата, упрощения налоговых и административных процедур, демонополизации финансового рынка, поддержки государством развития инфраструктуры в СЭЗ и долгосрочного кредитования новых инвестиционных проектов, создание эффективных свободных экономических зон, привлечение иностранных инвестиций и стабильный экономический рост в Украине — являются невозможными.

Література

1. В МЭРТ ожидают в 2016 году иностранных инвестиций на 5 млрд долларов [Электронный ресурс] // 112.ua. Режим доступа: <http://112.ua/ekonomika/vmert-ozhidayut-v-2016-godu-inostrannyh-investitsiy-na-5-mlrd-dollarov-288247.html>
2. International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures (done at Kyoto on 18 May 1973, amended on 26 June 1999) [Электронный ресурс] // World Customs Organization. Режим доступа: <http://www.wcoomd.org/en.aspx>
3. Базанова Е. Китайский город-сад [Электронный ресурс] / Е. Базанова // Ведомости. — 2015. Режим доступа: <https://www.vedomosti.ru/newspaper/articles/2015/06/10/595936-kitaiskii-gorod-sad>
4. Свободные экономические зоны Литвы [Электронный ресурс] // Enterprise Lithuania. Режим доступа: <http://old2.verslilietuva.lt/ru/why-lithuania/doing-business/infrastructure/>
5. Особые (свободные) экономические зоны в Польше [Электронный ресурс] // New Inspire. Режим доступа: <http://newinspire.ru/lektcii-po-mirovoju-ekonomike/osobie-svobodnie-ekonomicheskie-zoni-v-polshe-1706>
6. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13 жовтня 1992 р. № 2674-ХІІ.
7. Новак І. Проблеми ставлення і розвитку вільних економічних зон в Україні. — К.: Україна-Business, 2000, № 6–8.

Секція 10. ІННОВАЦІЇ

Демильханова Бела Аптыевна
кандидат економічних наук
доцент кафедри банківського дела
Чеченський державний університет
г. Грозний, Росія

ФАКТОРЫ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА ЧЕЧЕНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Для обеспечения качественно нового этапа развития экономики, решения первоочередных социально-экономических задач сегодня необходимо особую значимость придавать включению в этот процесс региональных инновационных систем, основным стратегическим элементом которых является инновационный потенциал.

Определений инновационного потенциала региона значительно меньше, поскольку эта предметная область находится в процессе широкого исследования. Отдельные авторы понятие «инновационный потенциал» зачастую отождествляют с понятиями научного, интеллектуального, творческого, научно-технического потенциалов [1, С. 110], [2, С. 195]. В целом ряде литературных источников инновационный потенциал трактуется как «совокупность ресурсов» [3, С. 24]. Существуют утверждения о разделении понятий «научно-технический потенциал региона» и «инновационный потенциал региона» [4, С. 79]. Подход Е. А. Монастырного к интерпретации инновационного потенциала отличается системностью отражения его сущности [5, С. 29].

В рамках данной статьи исследуется интеллектуальный потенциал региона как составляющая инновационного потенциала.

В целях анализа уровня интеллектуального потенциала и выявления факторов, оказывающих влияние на степень его изменения, рассчитан индекс развития интеллектуального потенциала Чеченской республики за 2010–2014 гг. Данный индекс интегрирует несколько показателей из двух взаимосвязанных областей: степени образованности населения (средняя продолжительность обучения занятого населения, полнота охвата обучением) и состояния науки (численность аспирантов в расчете на 100 тыс. занятого населения; численность занятых исследованиями и разработками на 100 тыс. занятых и доля внутренних затрат на исследование и разработки в% от ВРП) [6, С. 69].

Показатели охвата обучением по Чеченской республике ниже, чем по России в целом. В начале анализируемого периода в республике охвачено обучением 51,92% населения, в конце — 53,12%, что на 15,87% ниже среднероссийского уровня. Численность аспирантов на 100 тыс. занятых в Чеченской республике составила в 2014 году 138 чел. За анализируемом периоде в республике положительная тенденция сменилась на отрицательную: в условиях роста численности занятых росла и удельная численность аспирантов: с 89 чел. до 138 чел. В 2013 году в результате роста численности занятых почти в 2 раза и снижения численности обучающихся в аспирантуре, удельная численность снизилась на 68 чел, а в 2014 году — на 3 чел, по сравнению с 2013 годом.

По численности занятых исследованиями и разработками на 100 тыс. занятых наблюдается отрицательная динамика. Так, удельная численность занятых исследованиями и разработками в 2014 году снизилась по сравнению с 2010 годом на 105 чел и составила 140 чел. В 2011–2012 гг. уровень показателя не изменился и составил 225 чел.

В республике доля внутренних затрат на исследования и разработки в ВРП выросла за период с 0,10% до 0,12%, при этом темп прироста внутренних затрат опережает темп прироста ВРП. Начиная с 2011 года, данный показатель растет, но, несмотря на это, его уровень к концу периода почти в 7 раз ниже общероссийского.

Таблица 1

Динамика индекса развития интеллектуального потенциала

Год	Индекс охвата обучением	Индекс продолжительности обучения	Индекс обучения в аспирантуре	Индекс занятости ИиР*	Индекс затрат на ИиР	Индекс развития ИП*
<i>Россия</i>						
2010	0,690	0,736	0,215	0,253	0,230	0,425
2011	0,688	0,739	0,214	0,244	0,214	0,420
2012	0,687	0,742	0,218	0,240	0,216	0,526
2013	0,689	0,748	0,217	0,236	0,224	0,423
2014	0,690	0,756	0,216	0,222	0,208	0,419
<i>Чеченская республика</i>						
2010	0,519	0,677	0,089	0,049	0,020	0,271
2011	0,532	0,666	0,102	0,045	0,014	0,272
2012	0,540	0,681	0,138	0,045	0,016	0,284
2013	0,533	0,699	0,070	0,031	0,018	0,270
2014	0,531	0,716	0,067	0,028	0,024	0,273

* ИП — интеллектуальный потенциал; ИиР — исследования и разработки.

Индекс развития интеллектуального потенциала рассчитывается как среднее арифметическое пяти индексов, каждый из которых был вычислен по стандартной формуле. Результаты расчетов индексов интеллектуального потенциала по России в целом и Чеченской республике, представлены в следующей таблице (табл. 1) [7].

Индекс развития интеллектуального потенциала Чеченской республики за анализируемый период возрос с 0,271 до 0,273, хотя эта тенденция прерывалась в 2013 году, когда уровень индекса интеллектуального потенциала снизился с 0,284 до 0,270, т.е. на 0,014 пункта. Анализ факторов изменения интеллектуального потенциала выявил наиболее активные факторы его изменения, оказывающие влияние либо в сторону роста, либо в сторону снижения уровня интеллектуального потенциала (рис. 1).

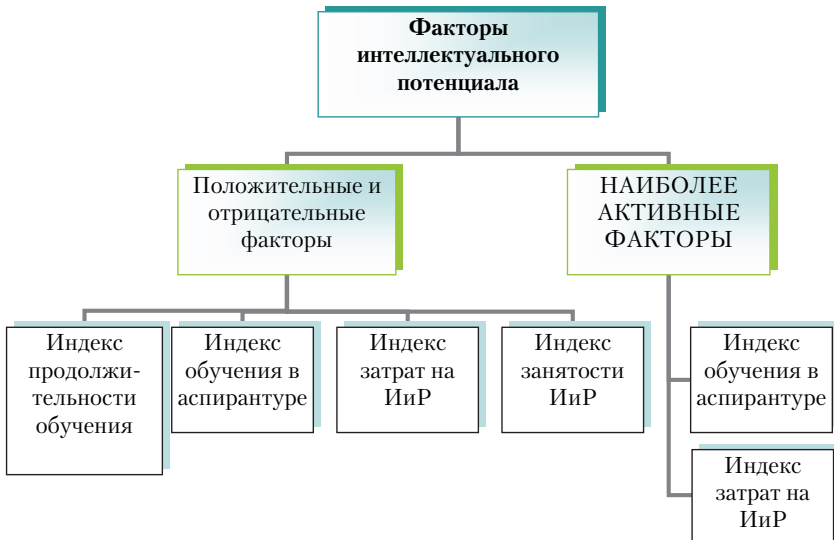

Рисунок 1. Активные факторы изменения уровня интеллектуального потенциала

Наиболее активными факторами изменения интеллектуального потенциала Чеченской республики являются: индекс обучения в аспирантуре и индекс затрат на ИиР. Уровень образованности населения (индекс продолжительности обучения) сыграл только положительную роль.

Более детальный анализ затрат на исследования и разработки показывает, что отмечается высокий удельный вес затрат на фундаментальные исследования (72,4% — в 2010 г. и 89,0% — в 2014 г.), что обусловило преобладание затрат на исследования в области гуманитарных и общественных наук. Кроме того, отмечается положительная динамика затрат

на фундаментальные исследования и индекса развития интеллектуального потенциала. Дальнейшее снижение численности занятых исследованиями и разработками в условиях роста занятости населения будет означать, что ослабевают возможности инновационного развития региона.

Для обеспечения более полной реализации интеллектуального потенциала, его эффективного влияния на качественное развитие региона, в первую очередь, необходимо ликвидировать непропорциональность распределения затрат на исследования и разработки.

Литература

1. Кокурин Д. И. Инновационная деятельность. — М.: Экзамен, 2001. — 576 с.
2. Ипполитов Л. М. Роль социальной сферы в обеспечении устойчивого социально-экономического развития / Л.М.Ипполитов // Экономический рост и вектор развития современной России Коллективная монография /Под. ред. К. А. Хубиева. — М: Экономический факультет МГУ, ТЕИС, 2004.
3. Марченкова Л. М. Управление формированием и развитием инновационного потенциала региона: на примере Орловской области: дис. ... канд. эконом. наук. — Орел, 2004, — С. 24.
4. Лурье Е. А. Мониторинг научно-технического и инновационного потенциала регионов (на примере Тверской области) // Восьмой Всесибирский инновационный форум. — Томск, 2005. — С. 78–92.
5. Монастырский Е. А. Термины и определения в инновационной сфере / Е. А. Монастырский // Инновации. — 2008. — № 2 (112). — С. 28–31.
6. Корицкий А. В. Макроэкономическая оценка влияния образования на объёмы производства в регионах России / А.Б. Корицкий // Креативная экономика». 2009. — № 6. — С. 68–77.
7. Рассчитано по: Регионы России. Социально-экономические показатели. 2010–2014. Стат. сб. / Росстат. URL: <http://www.gks.ru/wps/portal> (дата обращения: 15.01.2016). Центральная база статистических данных. URL: <http://www.gks.ru/dbscripts/Cbsd/DBInet.cgi>. (дата обращения: 8.02.2016). По данным, предоставленным Министерством образования и науки Чеченской республики.

Демильханова Бела Аптыевна
кандидат экономических наук
доцент кафедры банковского дела
Чеченский государственный университет
г. Грозный, Россия

НАУЧНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ СЕКТОРА ИССЛЕДОВАНИЙ И РАЗРАБОТОК

Сегодня, когда нарастающими темпами формируется постиндустриальное общество, обновляются передовые технологии, человек с его высоким образовательным и профессиональным уровнем становится главной составной частью прогресса. Это означает, фундаментальным условием инновационного развития является высокий уровень образования, что преумножает потенциальные возможности региона быть генератором научных идей и достижений. Чем более высоко диверсифицирована система образования (высшее, послевузовское), тем большими возможностями располагают компании в сфере реализации новых направлений своей производственной деятельности. Кроме того, уровень подготовки кадров в вузовских и послевузовских учреждениях определяет обеспеченность ими сектора исследований и разработок.

Наука является основным стратегическим источником развития общества, основанного на знаниях, ее эффективность в инновационной экономике определяется способностью обеспечивать качество получаемых знаний, масштабы их производства. Особое место в ней занимают отрасли, которые, в большей степени обеспечивают исследования, результатами которых могут быть инновации в сфере производства (продукция, техника, технология), медицины, образования и т.д. К ним отнесены такие отрасли науки, как физико-математические науки, химические науки, биологические науки, технические, сельскохозяйственные, экономические, педагогические, медицинские, фармацевтические и др.

Численность персонала, занятого исследованиями и разработками, по России в целом за 2010–20014 гг. сокращается: с 401425 чел. до 375804 чел. или на 9,3%. В то время как в Чеченской республике за этот же период – увеличивается на 18,9% [1]. Анализ структуры персонала, занятого исследованиями и разработками, показывает, что явных структурных сдвигов по России не произошло. Изменения в составе персонала имели место в республике: во-первых, существенно возрос удельный вес исследователей (с 69,9% до 76,0%); во-вторых, снизился удельный вес вспомогательного персонала (с 11,4% до 8,7%) [2]. Данное обстоятельство обусловило и высокий удельный вес исследователей с учеными степенями

в общей численности исследователей. В Чеченской республике этот показатель выше общероссийского и варьирует от 54,4% до 68,4%, тогда как в целом по России: — от 25,0% до 27,0% [3].

В Чеченской республике среди исследователей основную долю занимают исследователи в области естественных наук (33,1% в 2012 г., 35,1% в 2013 г., 33,9% в 2014 г.) и исследователи в области гуманитарных наук (27,0% в 2012 г., 21,3% в 2013 г. и 26,0% в 2014 г.) (табл. 1). В 2012 году с 53,6% до 32,7% снизилась удельная численность исследователей в области гуманитарных наук с ученой степенью доктора наук. Такое снижение численности данной категории исследователей может объясняться переходом работников в другие сферы жизнедеятельности общества, оставаясь при этом в секторе исследований в качестве совместителей.

Анализ структуры выпуска высшими учебными заведениями по группам специальностей и структуры аспирантов, защитивших диссертации в вузах, выявляет высокий удельный вес выпускников-специалистов в области образования и педагогики, а также — естественных наук. По данным отраслям науки подготовлены и научные кадры.

Таблица 1

Численность исследователей по отраслям науки в 2010–2014 гг.

	Исследователи, всего			из них имеют ученую степень					
	2012	2013	2014	доктора наук			кандидата наук		
				2012	2013	2014	2012	2013	2014
<i>Россия</i>									
Всего, чел.	388 936	392 849	375 804	23 880	25 213	25 140	75 626	78 512	75 909
по отраслям науки:									
Естественные	89 304	94 668	91 117	10 966	11 497	11 399	32 413	33 359	32 304
Технические	248 201	244 475	232 463	4 502	4 809	4 738	23 365	23 552	22 372
Медицинские	15 896	16 734	16 713	3 757	3 934	3 911	6 910	7 540	7 492
Сельскохозяй- ственные	13 447	13 743	13 622	1 370	1 478	1 526	4 926	5 100	5 031
Общественные	13 721	13 740	13 012	1 437	1 632	1 614	4 545	5 008	4 686
Гуманитарные	8 370	9 489	8 870	1 748	1 881	1 952	3 468	3 953	4 021

Продолжение табл. 1

<i>Чеченская республика</i>									
Всего, чел.	196	239	253	36	69	55	72	95	108
по отраслям науки:									
Естественные	65	84	86	12	11	13	32	42	41
Технические	7	9	18	-	2	2	3	3	8
Медицинские	16	19	17	-	7	5	-	1	8
Сельскохозяйственные	30	34	40	4	4	8	8	8	12
Общественные	25	42	26	5	8	9	12	17	12
Гуманитарные	53	51	66	15	37	18	17	14	27

Изучение связи между обучением в аспирантуре и докторантуре и занятостью исследованиями подводит к следующим обобщениям (табл. 2) [3, 2013 – С. 4, 2013 – С. 5, 2014 – С. 4]:

1) по России в целом, несмотря на рост численности аспирантов и докторантов, (в 2012 г. – 147128 чел., в 2013 г. – 150300 чел., 2014 г. – 151916 чел.), численность исследователей падает. Это означает, что связь между обучением в учреждениях послевузовского образования и занятостью исследованиями незначительна;

2) в Чеченской республике складывается благоприятная ситуация: растет численность обучающихся в аспирантуре, и растет численность исследователей.

Исследование отраслевой структуры выпуска кадров из аспирантуры, показавшее преобладание защит диссертаций не только по экономическим наукам, но и техническим и медицинским, еще раз подтверждает вышесказанное.

Таблица 2

Анализ соотношений между численностью аспирантов и докторантов и численностью исследователей

	Россия		Чеченская республика	
	Аспиранты, докторанты	Исследователи	Аспиранты, докторанты	Исследователи
2010	147128	401425	101	495
2011	147181	391121	122	176
2012	150300	388939	169	196
2013	151828	392849	158	239
2014	151916	375804	159	253

Расчеты по России в целом показывают, что в сфере исследований ученые в области медицины и общественных наук занимают низкие доли: 4,4% и 3,4%, соответственно. На протяжении анализируемого периода кандидаты медицинских наук занимают высокий удельный вес среди аспирантов, защитивших диссертации по окончании аспирантуры вуза. В процессе анализа структуры занятых исследованиями и разработками выявлено, что исследователи в области медицины занимают среди них наименьшую долю: 0,2% в 2010 г. и 0,6% в 2014 г. Это означает, что главной сферой занятости высококвалифицированных медицинских работников является сфера здравоохранения, а не сфера исследований и разработок. С одной стороны — это свидетельствует о слабой связи между обучением и занятостью наукой, с другой стороны — о профессиональном уровне занятых медицинской практикой.

Таким образом, в Чеченской республике прослеживается более тесная взаимосвязь между обучением в аспирантуре и занятостью исследованиями и разработками, которую можно объяснить творческими интересами занятых и стремлением участвовать в развитии научной сферы республики.

Литература

1. Рассчитано по: Регионы России. Социально-экономические показатели. 2010–2014. Стат. сб. / Росстат. URL: <http://www.gks.ru/wps/portal> (дата обращения: 21.02.2016).
2. Чеченская республика в цифрах: 2014. Краткий статистический сборник. — Грозный. Чеченстат, 2015. — С. 216.
3. Научные исследования и разработки в Чеченской республике: Стат. бюллетень. — Грозный, 2015. — С. 4; 2014. С. 5; 2013. С. 4.

Ворошина Екатерина Васильевна

старший преподаватель кафедры маркетинга и менеджмента, м.э.н.,

Курбеко Наталья Анатольевна

преподаватель кафедры маркетинга и менеджмента, м.у.

Барановичский государственный университет

г. Барановичи, Беларусь

ФИНАНСОВЫЕ ВОПРОСЫ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В современных условиях инновации являются важнейшим фактором экономического развития. Инновации создают конкурентные преимущества отдельным странам и регионам на мировом рынке. Они представляют собой симбиоз трех основных составляющих устойчивого развития экономики: экономического роста, социального прогресса, охраны окружающей среды.

Инновационное развитие — один из главных приоритетов экономической политики, проводимой в Республике Беларусь. Из госбюджета выделяются значительные ресурсы для финансирования научно-технических программ, поддержки предпринимательства, крупных инновационных проектов, создания элементов инновационной инфраструктуры, подготовки кадров для инновационной деятельности.

Современный научно-производственный потенциал Республики Беларусь в состоянии создавать и реализовывать инновации практически по всей номенклатуре технологий, продукции и услугам, которые востребованы на отечественном и зарубежных рынках.

Главной целью Государственной программы инновационного развития на 2016–2020 годы является обеспечение качественного роста и повышение конкурентоспособности национальной экономики с концентрацией ресурсов на формировании высокотехнологичных секторов, базирующихся на производствах пятого и шестого технологических укладов: IT–сектор, высокоточное машиностроение, приборостроение, микроэлектроника, фармацевтика, биотехнологии и других [2].

Число организаций, осуществлявших технологические инновации, в Республике Беларусь в 2010 году составило 324 единицы, 2011 году — 443 единицы, 2012 году — 437 единиц, 2013 году — 411 единиц, 2014 году — 383 единицы.

Затраты на технологические инновации в 2010 году составили 2793,3 млрд руб., 2011 году — 8763,7 млрд руб., 2012 году — 7937,5 млрд руб., 2013 году — 9986 млрд руб., в 2014 году — 10281,9 млрд руб.

Объем отгруженной продукции (работ, услуг) собственного производства в фактических отпускных ценах за вычетом налогов и сборов, исчисляемых из выручки в 2010 году составил 128232,0 млрд руб., 2011 году – 254957,9 млрд руб., 2012 году – 466883,7 млрд руб., 2013 году – 464558,7 млрд руб., в 2014 году – 504810 млрд руб.

Внутренние затраты на научные исследования и разработки в 2010 году составили 1140,6 млрд руб., в 2011 году – 2081,9 млрд руб., 2012 году – 3537,8 млрд руб., 2013 году – 4372,3 млрд руб., в 2014 году – 4073,1 млрд руб.

В развитых и динамично развивающихся странах активно применяются различные и зачастую нестандартные меры государственного стимулирования инновационной деятельности в малом и среднем бизнесе. К их числу можно отнести следующие наиболее распространенные: законодательные, финансовые, налоговые, имущественные механизмы стимулирования и поддержки малых предприятий, специализирующихся в осуществлении научно-исследовательских и опытно-конструкторских разработок (НИОКР) [1, с. 2–4].

Наряду с этим широко используются возможности организационного, консультационного, научно-технического взаимодействия крупных предприятий, высших учебных заведений и исследовательских центров с инновационными малыми предприятиями в целях ускоренной реализации их разработок и последующей успешной коммерциализации, что реализуется посредством:

- создания специальных национальных программ конкурсной поддержки малых инновационных предприятий, работающих по государственной научно-технической тематике (США, Япония, Германия, Франция и др.);
- прямого финансирования (субсидии, займы, гранты и т.д.), до 50% расходов на создание новой продукции и технологий (Франция, США и др.);
- предоставления ссуд, в том числе без выплаты процентов (Швеция);
- дотации (практически во всех развитых странах);
- создания фондов внедрения инноваций с учетом возможного риска (Англия, Германия, Франция, Швейцария, Нидерланды);
- создания частных инвестиционных и венчурных фондов для финансирования инновационных проектов (практически во всех развитых и развивающихся странах);
- безвозмездные ссуды, достигающие 50% затрат на внедрение новшеств (Германия);
- формирования аукционов инновационных разработок, технологий, продуктов, машин, механизмов, патентов, ноу-хау, полезных моделей и т.д.;

- снижения государственных пошлин для индивидуальных изобретателей (Австрия, Германия, США, Япония и др. страны);
- отсрочки уплаты пошлин или освобождение от них, если изобретение касается экономии энергии (Австрия).

Стратегическое развитие страны и поддержание ее конкурентоспособности на мировых рынках возможно лишь при широком внедрении в экономику инноваций. Выполнение задачи формирования инновационной экономики Республики Беларусь, поставленной руководством страны, возможно лишь при условии активизации человеческого фактора и прямой заинтересованности со стороны ученых, изобретателей и рационализаторов.

Препятствуют решению проблемы дефицита средств на инновационное развитие низкий платежеспособный спрос потребителей новых продуктов, отсутствие сведений о новых рынках сбыта, высокая стоимость и длительные сроки окупаемости нововведений.

В Республике Беларусь не получили широкого распространения такие способы привлечения финансирования для инновационных проектов как средства от эмиссии ценных бумаг, средства от продажи или сдачи в аренду (лизинг) свободных активов, трансфер технологий, факторинг и форфейтинг.

Привлечение инновационными предприятиями инвестиционных ресурсов под выпуск ценных бумаг или эмиссионное финансирование возможно при развитом финансовом рынке.

Реализация инновационным предприятием излишних и сдача в аренду (лизинг) временно высвобождаемых активов с вложением полученных средств в осуществление инновационных проектов увеличивает капитал инновационного предприятия. Данный метод по мере своего осуществления трансформируется в самофинансирование. Он может легко применяться малыми инновационными предприятиями, не способными привлечь инвестора или получить кредит.

Трансфер (продажа) технологий как способ привлечения финансирования выгоден, когда инновационное предприятие не имеет в достаточном количестве своих ресурсов для самостоятельного освоения производства нового продукта, опыта и сбытовых возможностей для торговли этим продуктом на рынках. Передавая или продавая технологии, инновационное предприятие получает необходимые инвестиции и создает себе новые рынки, на которые впоследствии может прийти с новым продуктом. Несмотря на понимание важности и эффективности данного механизма, как для обеспечения финансирования инновационной деятельности, так и реализации инновационных продуктов, его развитие в Республике Беларусь идет крайне медленно.

Факторинг и форфейтинг широко распространены во внешнеторговой практике обычных белорусских импортеров и экспортеров, однако

пока еще крайне слабо применяются инновационными компаниями для частичного финансирования инновационных проектов.

Внедрение в инновационную экономику Республики Беларусь вышеперечисленных и хорошо зарекомендовавших механизмов финансирования позволит повысить конкурентоспособность предприятий и существенно увеличить долю инновационных продуктов на рынке.

Литература

1. Безпалов В. В. Мотивация формирования инновационной экономики в регионах России / В. В. Безпалов, В. В. Жариков, М. В. Ершова // Инновации и инвестиции. — 2016. — № 2. — С. 2–7.
2. Государственный комитет по науке и технологиям. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.gknt.gov.by/opencms/opencms/ru/innovation/> — Дата доступа: 21.04.2016.

Секція 11. ЛОГІСТИКА

Yevhen Matviyishyn

*Associate Professor, Doctor of Economics
Professor of the Department of Economic
Policy and Labor Economics of Lviv
Regional Institute of Public Administration
of the National Academy for Public Administration
under the President of Ukraine,
City of Lviv, Ukraine*

SOFTWARE FOR SCHEDULING OF PRODUCTS' TRANSPORTATION

Thousands of cars, motorcycles, trucks, boats are transporting parcels, bread, milk, containers etc. One engine uses 50–300 ml of fuel every minute. It pollutes air. It is useful for driver to know the shortest route connecting all the points he has to visit in one travel – he pays the minimum for fuel. So if driver has computer and Software for Optimal Route of Traveling (SORT) he can do it.

Problem of choosing the optimal variant of transportation routes is known as Travelling Salesman Problem (TSP). Special web-site is devoted to the applications and current research of this challenge of finding the shortest route visiting each member of a collection of locations [1]. A good source for computational research on the TSP and general optimization is the journal Mathematical Programming Computation [2]. Notable contributions in theory were made by George Dantzig, Delbert Ray Fulkerson and Selmer M. Johnson, who expressed the problem as an integer linear program. They developed the cutting plane method for its solution [3]. The Christofides algorithm is an approach to finding approximate solutions to the TSP. It is an approximation algorithm that guarantees that its solutions will be within a factor of $3/2$ of the optimal solution length [4]. As of 2015, this is the best approximation ratio that has been proven for the TSP on general metric spaces, although better approximations are known for some special cases [5]. Collection of locations consists only few points in real situation. So we tried to use method taking into account all possible variants of transportation routes. It is suggested to apply our software SORT created on the basis of algorithm of choosing the best variants of transportation routes. It helps to choose the scheme of transportation with the lowest transportation expenses.

Software SORT is macros for Excel. Macros is created in VBA (Visual Basic for Applications). First of all user must describe the table of durations of travels from each points to others (information on most visited points). He does it first time. Then he will add new information about durations if the new point will arise. SORT finds the optimal route – with shortest total time of traveling through points marked by user. It is useful to mark duration of stay in each point. User marks first point (start) and end point (finish). Start and finish may be the same point (Table 1).

Table 1

Example of durations of travels from each point to others

stay, minutes	first point	end point	points to visit	from to		Arsen, Chorn ave, 93	Arsen, Paton str, 37	Barv, Shyroka str,70a	Barv, Khvylov str, 27	Barv, Shevch str, 350	Silpo, Mazep str, 11
20			1	Arsen, Chorn ave, 93		0	22	13	6	23	4
25			1	Arsen, Paton str, 37		22	0	18	19	14	17
30			1	Barv, Shyroka str,70a		15	17	0	16	12	15
30			1	Barv, Khvylov str, 27		6	18	14	0	23	2
30			1	Barv, Shevch str, 350		22	17	13	21	0	16
	1	1	1	Silpo, Mazep str, 11		4	18	14	3	12	0

Optimal route (solution) looks like Excel-sheet with names of points and durations of travels among them. If user inserts start time (hh: mm) and planned durations of stays in each point SORT will schedule the optimal route (Table 2).

The great advantage of this software is using of MS Excel (most popular spreadsheet developed by Microsoft for Windows, Mac OS X, and iOS). So it can be used in most of computers, laptops or other gadgets.

Software SORT can be improved. It is possible to take into account type of vehicle. It will be useful to take into consideration influence of weight of goods on duration of travel. It is interesting to insert weather factor as parameter of algorithm in SORT.

Conclusion. Individuals and organizations dealing with goods delivering (farmers, bakers and bakeries, couriers, warehouses, carriers etc.) are direct customers of SORT which helps to find the shortest route visiting each mem-

ber of a collection of locations. It is useful for driver to know the shortest route connecting all the points – he pays the minimum for fuel. It is useful for citizens too – an air in their neighborhood will be less polluted by exhausts. Third group of stakeholders consists of consumers – they will receive delivering goods in time.

Table 2

Optimal route (solution)

Points	Durations, minutes			Departure (hh: mm)
	travel	stay	total	
Silpo, Mazep str, 11				8:00 AM
	4			
Arsen, Chorn ave, 93		20	24	8:24 AM
	13			
Barv, Shyroka str,70a		30	67	9:07 AM
	12			
Barv, Shevch str, 350		30	109	9:49 AM
	17			
Arsen, Paton str, 37		25	151	10:31 AM
	19			
Barv, Khvylov str, 27		30	200	11:20 AM
	2			
Silpo, Mazep str, 11				11:22 AM
Total duration of travel	67			

References

1. The Traveling Salesman Problem // <http://www.math.uwaterloo.ca/tsp/>.
2. Mathematical Programming Computation // <http://mpc.zib.de/index.html>.
3. Lawler, E. L.; Lenstra, J. K.; Rinnooy Kan, A. H. G.; Shmoys, D. B. (1985). The Traveling Salesman Problem: A Guided Tour of Combinatorial Optimization, John Wiley & Sons // https://www.researchgate.net/publication/201976939_The_Traveling_Salesman_Problem_A_Guided_Tour_of_combinatorial_Optimization_Chichester_UK_Wiley.
4. Christofides algorithm: Approximation ratio // http://america.pink/christofides-algorithm_982709.html.
5. Goodrich, Michael T.; Tamassia, Roberto (2015). The Christofides Approximation Algorithm // Algorithm Design and Applications, Wiley, pp. 513–514.

Секція 12. МЕНЕДЖМЕНТ

Oleksandra Nyema

*PhD in Public Administration, senior lecturer of Project Management
department*

*Lviv Regional Institute of Public Administration National Academy of Public
Administration, the Office of the President of Ukraine,
Lviv, Ukraine*

CROSS-CULTURAL ASPECT IN THE MANAGEMENT OF INTERNATIONAL PROJECTS

Modern organizations more increasingly cooperate and compete on the international level. Number of projects, which are elaborated and implemented by multicultural teams – with the participation of public and private partners from different ethnic, cultural and professional areas are increasing. Though teams of international projects can have the highest level of competence and effectively solve problems, such projects also are united together by different approaches to work, of interaction with managers and subordinates, observance of deadlines that are inherent to the participants. This can result in to disagreements and conflicts between project partners, additional distinctions throughout the whole project life cycle.

Knowledge of values system, behavioral patterns and stereotypes, understanding of national and international features of human's behavior in different countries can substantially increase the efficiency of management, provide an opportunity to reach the understanding during business meetings and negotiations are in relation to a project, resolve conflicts and prevent the new ones. Therefore it is extremely important, that organizations which participate in international projects, take into account of “cultural risks” that on condition of their disregard, can lead to inefficiencies in project activity.

The impact of cultural differences on management relations in a multicultural environment is a subject of cross-cultural management study. Term “cross-cultural” is referred, primarily, to technologies, tactics and characteristics that can be applied to multiple cultures simultaneously. Therefore take into account of cross-cultural components is extremely important in the management of international projects for forming an effective multicultural project teams and for determination of the best way such projects implementation.

Since culture as a set of unique historically formed knowledge is seen as resource, managers of multicultural teams should pay less attention to cultural differences and concentrate on using of strong points of this resource (not neutralize or control the cultural differences but build effective work on them). Therefore, for the project manager, among other things, it is necessary to ensure concordance in work and training during contacts, in which cultures as a historically formed knowledge, values and experience are components of common multicultural activity. Achieving of this goal involves solving of the following tasks:

1) combination of various useful knowledge by means of interactive transmission (i.e. transmission in cooperation). Interactive transmission provides the integration of team members during work in multicultural teams to develop of a common approach for understanding and problems solving within the project. Also interactive transmission provides the exchange of knowledge, values and experience;

2) assistance of competence development of participants, i.e. formation in them of the sensation of teamwork necessity and commitment to the intercultural interaction;

3) assistance in formation of effective cross-cultural technologies, which create conditions for the exchange of knowledge, values and experiences from various internal and external cultural sources, and transform them in behavior, concept. They provide the formation of effective communication networks and a common language;

4) creation and support of affiliate atmosphere, that facilitates interaction between cultures and promotes free unification of knowledge. Such atmosphere is achieved through social abilities, professional competence, intelligence and tact in communication [1].

Thus, culturally conditioned knowledge, and thus the culture as a totality of these knowledge is an important unique resource for international projects.

International projects are usually based on possibilities of bringing in of potential partners on the basis of coordinated algorithm of cooperation. Simultaneously in practices of cross-cultural management can highlight a number of key issues that may arise while international project realization and which essentially depend on the characteristics of national culture: the language barrier, non-verbal communication, perception, stereotypes, circumstances of time and place, ethics, information in management system, ethnocentrism, traditions, values, social standards of different countries. Often exactly cultural differences cause problems in the implementation of international projects.

Cultural factors cover dominant in society systems of values, of spiritual and life attitudes. They affect on style of daily life and preferences of consumers, behavior of business-partners, etc. Especially clearly are observed

differences in the culture of different geographical regions. Definitely it is also evident in countries where dominate Islam and Protestant ethic. Therefore, when dealing with international projects the following must be considered:

- the degree of country environment influence: presence/absence of barriers in the receipt of information and the level of concentration on professional matters;
- distance to authorities: differences in social status are significant and caused by the nature of society (tradition, religion) or minor and determined only by communication skills;
- way of communication: direct (direct communication, exact instructions; personal and business interests are clearly separated) or indirect (indirect communication, unclear instructions, the lack of a clear separation of personal and business interests);
- differences in gender distribution of social roles: from significant (quality of life is determined by material values and social status) to insignificant (quality of life depends on the availability of free time and social contacts);
- personal and professional orientation of key participants at the project realization: short-term (insecurity, instability, mercantile adaptation – focus “on today”) or long-term (thrift, ability to overcome difficulties, perseverance, orientation for the future);
- ethical principles: focus on the individual and his needs (individualism) or orientation on belonging to certain social groups (collectivism);
- time factors: monotonous activity (punctuality, monotony, routine in work) or diverse activity (unstable compliance of agreements, “dispersion” of activity, execution of parallel operation);
- values aspects: culture, that is determined by internal factors of the individuum (clearly presented own point of view) or culture influenced by the environment (adaptation to the environment, efforts to maintain harmony and adequate positive response to events in professional and consumer environments);
- verbal and non-verbal expressions: emotional accents (people openly express their thoughts and feelings, lively gestures and facial expressions, penchant for the dramatic manner of expression) or neutral accents (people hide their thoughts and feelings, gestures and facial expressions are controlled, monotonous, unemotional manner of expression);
- approaches to implementation of project actions: universal approach (attitude to the project participants is determined by the same generally accepted rules, according to the agreements (contracts) or situational approach (attitude to the project participants is determined by the current situation and observance of conditions of the agreement (contract) is not always the obligatory factor of defined relationships [2, 3].

Thus, successful realization of international projects promotes of taking into account of national culture characteristics of the project member-countries. This requires from project manager and project participants the knowledge of national culture characteristics of their own country and of countries for which the project is developed, provision of effective intercultural communication and mutual respect. International projects, that implement effective multicultural teams, can be a source of positive experience to consolidate the competitive positions of own organizations, and also to overcome potential communication barriers.

References

1. Петрушенко Ю. М. Когнітивна концепція крос-культурного менеджменту / Ю. М. Петрушенко, Т. А. Голець // Вісник СумДУ. Серія «Економіка» [Електронний ресурс]. — 2008. — № 1, — С.122–123. — Режим доступу: [http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2008/1\(111\)/17_Petr.pd](http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2008/1(111)/17_Petr.pd).
2. Нема О. С. Соціокультурні аспекти в роботі з міжнародними проектами / О. С. Нема // Модернізація системи державного управління: теорія та практика [Текст]: матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (11 квітня 2014 р.): у 2 ч. Ч. 2 / за наук. ред. чл. — кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. — Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2014. — С. 182–185.
3. Introduction to Managing Projects across Cultures [Electronic resource]. — Access mode: <http://philrichardson.co.uk/pa450/encyclo/culture.htm#3>.

Секція 13. МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

Йенер Гердан
*аспирант кафедри міжнародних економічних відносин
Белорусский государственный университет
г. Минск, Республика Беларусь*

ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ ТУРЦИИ И БЕЛАРУСИ (С 1992 Г. ПО НАСТОЯЩЕЕ ВРЕМЯ)

Формирование турецко-белорусских экономических связей стало возможным благодаря установлению дипломатических отношений между двумя странами 25 марта 1992 г., а также заключению соглашения между Правительством Республики Беларусь и Правительством Турецкой Республики о торговом и экономическом сотрудничестве, вступившем в силу 1 декабря 1993 г. Вместе с тем, нельзя сказать, что данные взаимоотношения начинали развиваться с нуля: основы торговли были заложены еще во времена СССР.

Однако следует отметить, что после подписания соглашения белорусско-турецкая торговля развивалась крайне неравномерно. Самый низкий уровень товарооборота между странами, равный 2468 млн долл., пришелся на 1994 г. Через год товароборот достиг цифры в 19,29 млн долл., то есть увеличился в 7,8 раз. В течение 1996–1997 гг. он достиг наивысших значений для всего периода 90-ых гг., которые составили 47,155 и 47,389 млн долл. соответственно. В 1998 г. товароборот вновь существенно сократился (до 28,552 млн долл.), что было вызвано российским финансовым кризисом 1998 г. Такая неблагоприятная ситуация сохранялась и в 1999 г., когда турецкий экспорт в Беларусь сократился почти в два раза и составил чуть больше 4 млн долл., то есть фактически вернулся к объему 1992 г. В 2000 г. турецкий экспорт резко возрос и составил уже 11,7 млн долл., однако этот положительный сдвиг не смог закрепиться вследствие кризиса, поразившего экономику Турции в 2001 г. В условиях кризиса многие фирмы были вынуждены отказаться от ранее заключенных экспортно-импортных контрактов [1, с. 81].

После преодоления кризиса начала 2000-ых гг. товароборот между странами увеличился более чем в 9 раз. Согласно статистическим данным, предоставленным Посольством Турецкой Республики, в 2008 г.

двусторонний товарооборот превысил 266 млн.долл. Белорусская статистика приводит еще более значительную цифру — свыше 320 млн долл. Основу белорусского экспорта в Турцию в 2008 г. составляли стальные заготовки, калийные и азотные удобрения, льняные ткани, синтетические и искусственные нити, синтетические волокна, полуприцепы. Из Турции в Беларусь поступали дубленая кожа, легковые и грузовые автомобили, трикотажное полотно, станки и оборудование, ткани, литые изделия из черных металлов, цитрусовые плоды, томаты [2].

В 2010 г., после визита в Турцию Президента Беларуси А. Лукашенко, белорусско-турецкие отношения вышли на новый уровень. На сегодняшний день между государствами подписано около 40 соглашений.

Рост стоимостного объема импорта из Турции за период 2006–2011 гг. был обусловлен в большей степени увеличением закупок нитей комплексных синтетических (в 41 раз или на 46,9 млн долл.), трикотажных полотен (в 5,4 раза или на 13,2 млн долл.), частей и принадлежностей для автомобилей и тракторов (в 7,4 раза или на 12,8 млн долл.), бумаги туалетной, носовых платков, салфеток (в 139 раз или на 6,7 млн долл.), пряжи хлопчатобумажной (в 10 раз или на 4,2 млн долл.), автомобилей грузовых (в 3,8 раза или на 4,2 млн долл.), труб из пластмасс (в 16 раз или на 3,8 млн долл.) [3].

Объем внешней торговли товарами с Турцией за 2011 г. составил 447,7 млн долл., в том числе экспорт — 129,0 млн долл., импорт — 318,7 млн долл. Стоимостной объем экспорта по сравнению с 2010 г. из расчета в текущих ценах увеличился на 23,1%, или на 24,2 млн долл., импорта — на 22,8%, или на 59,3 млн долл. В результате сальдо в торговле товарами с Турцией сложилось отрицательное и составило 190 млн долл. против 155 млн долларов в 2010 г. [3].

В последние годы торгово-экономические отношения между Беларусью и Турцией динамично развиваются. По итогам 2015 г. двусторонний товарооборот составил 629,7 млн долл. США (100,1% к 2014 г.), экспорт — 141,9 млн долл. (85,7%), импорт 487,8 млн долл. (105,3%), сохранилось отрицательное сальдо (–349,9 млн долл.).

Основные позиции белорусского экспорта: полуфабрикаты из нелегированной стали; синтетические волокна и жгут синтетических нитей; удобрения калийные. Основные позиции турецкого импорта: сельхозпродукция (главным образом сезонная или некультивируемая в Республике Беларусь); комплексные синтетические нити; части и принадлежности для автотракторной техники; трикотажные полотна.

В 2015 г. объем торговли услугами между Беларусью и Турцией составил 124,4 млн долл. (93,4% к 2014 г.), экспорт услуг — 60,5 млн долл. (112,0%), импорт — 63,9 млн долл. (80,8%), сальдо отрицательное (3,4 млн долл.) [4].

Наибольший удельный вес в экспорте услуг занимают строительные услуги, оказываемые на территории Республики Беларусь, транспортные, прочие деловые услуги и туристические услуги.

Важным механизмом укрепления двустороннего сотрудничества в торгово-экономической и инвестиционной сферах является Белорусско-Турецкая совместная межправительственная экономическая комиссия.

Достигнутых высоких результатов в своем экономическом развитии за последние годы Турецкая Республика во многом добилась благодаря грамотному осуществлению многовекторной внешнеэкономической политики. При этом конкурентоспособность производимой в стране продукции и создание конкурентной среды были основными критериями в сфере экономики, которые Турция на протяжении многих лет стремилась осуществить для того, чтобы добиться высоких экономических результатов и войти в двадцатку ведущих экономик мира.

Для экономики Республики Беларусь, имеющей очень много общего с экономикой Турецкой Республики, особенно полезен опыт в сфере государственно-частного партнерства во внешнеторговой деятельности, который за последние 10 лет внес значительный вклад в расширение географии и диверсификации турецкого экспорта.

Турецкое правительство и ведущие министерства проводили активную внешнеэкономическую политику, отстаивая экономические и торговые интересы своей страны во взаимодействии с влиятельными предпринимательскими организациями, средствами массовой информации и заинтересованными группами граждан.

В данной связи, необходимо всемерно содействовать развитию бизнес-сообщества в Республике Беларусь и активно помогать ему выходить на мировой рынок со своей продукцией.

Литература

1. Йенер Гердан Белорусско-турецкие экономические отношения: современное состояние, проблемы и перспективы / Гердан, Й. // Белорусский журнал международного права и международных отношений 2002 — № 3. — 96 с.
2. Развитие экономического сотрудничества Беларуси и Турции в условиях мирового финансового кризиса. — Режим доступа: <http://ru.forsecurity.org>. — Дата доступа: 30.05.2010.
3. Экономическое развитие Турции и перспективы сотрудничества с Республикой Беларусь. — Режим доступа: http://economics.basnet.by/files/Analit_3.pdf. — Дата доступа: 25.02.16.
4. Белорусско-турецкое торгово-экономическое сотрудничество. — Режим доступа: http://turkey.mfa.gov.by/ru/torgovo_ekonomicheskaya_slujba/bel_turk/. — Дата доступа: 03.03.2016.

Королева Н.В.

к.э.н.

Левченко А.С.

*к.э.н., доцент кафедры экономики и организации производства
Белгородский государственный технологический университет
им. В.Г. Шухова
г. Белгород, Россия*

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ МЕЖДУНАРОДНОГО ТЕРРОРИЗМА

Возникновение в 60-х годах XX столетия транснациональной организованной преступности ознаменовало появление новой формы протеста радикальных политических сил и экстремистов с неугодными правительственными режимами, правящими кругами и партиями. Современный термин «международный терроризм» вошел в официальное обращение на фоне глобализации, стремительного научно-технического прогресса, развития информационных технологий, усиления массовых миграционных потоков населения.

О беспрецедентном обострении проблемы международного терроризма свидетельствует растущая численность его жертв. По данным Института экономики и мира, ожидаемое количество смертей от терроризма возросло с 3329 в 2000 году до 32 685 в 2014 году. Большая часть жизней (78%) была уничтожена террористами в пяти странах, которые погрузились в пучину непрекращающегося насилия: Ирак, Нигерия, Афганистан, Пакистан, Сирия. Ответственность за более чем половину инцидентов взяли на себя террористические организации Боко Харам и ИГИЛ/ДАИШ. В то же время, в 93-х странах, в том числе Франции, Австралии и Австрии, имел место как минимум один террористический акт в 2014 году [1].

С момента террористических атак 9/11 в Нью-Йорке, в научных кругах и СМИ не утихает дискуссия о природе терроризма и его коренных причинах, в том числе о роли технологий и социальных медиа в учащении террористических атак. Однако, попытки строгой эмпирической оценки причинно-следственных связей значительно менее многочисленны.

Изучение публикаций, посвященных данной проблеме, указывает на отсутствие единого мнения ученых относительно наличия тесной зависимости между экономическим ростом и терроризмом. Одни авторы утверждают, что существует положительная связь. По мнению других, имеет место обратная зависимость. К третьей группе принадлежат ученые, которые не обнаружили статистически значимую корреляцию.

Согласно докладу Института экономики и мира за 2015 год, вследствие наличия серьезной национальной конфронтации во многих странах, подверженных насилию, разграничение влияния последствий терроризма и внутреннего конфликта на экономику связано с определенными трудностями [1]. Кроме того, результаты исследований Института в 2014 году указывают на отсутствие существенной связи между терроризмом и бедностью, а также другими, более широкими, показателями экономического развития, такими как годовой темп роста ВВП, среднее количество лет обучения и продолжительность жизни [2].

В статье Мейерикса Д. и Гриса Т. «Зависимость между терроризмом и экономическим ростом» (2013) [3] рассмотрена причинно-следственная связь между терроризмом и экономическим ростом. Результаты исследования свидетельствуют о том, что в эпоху после окончания холодной войны терроризм тормозит развитие африканских и исламских стран с низким уровнем политической открытости, высоким уровнем политической нестабильности и террористической активности. К аналогичному выводу пришли специалисты Института экономики и мира, по мнению которых объем ВВП Ирака при отсутствии терроризма достиг бы 159 млн долл., что на 32% больше фактического его значения в 2014 году [1].

Результаты одного из последних исследований данной проблемы были опубликованы в 2015 году в журнале «Оксфордские экономические исследования» в статье «Экономический рост и терроризм: внутренний, международный и самоубийственный» [4]. Ученый Илионского университета изучил межнациональные временные ряды 127 стран за период 1970–2007, которые включали показатели экономического развития (ежегодный темп роста ВВП на душу населения) и уровень террористического насилия (согласно информации Глобальной базы данных терроризма), с учетом влияния таких факторов как неравенство доходов, степень развития демократии, несостоявшееся государство, население и переменную, которая обозначает последствия холодной войны. Заслуживает внимания проведение автором различия между сельскохозяйственным и промышленным экономическим ростом, в отличие от традиционного рассмотрения общего показателя динамики производства. Чой С. отмечает, что лишь некоторые формы экономического роста демонстрируют связь с террористической деятельностью, причем данная зависимость проявляется лишь для некоторых видов террористической активности. Кроме того, оценка влияния экономического роста проведена для трех форм проявления терроризма: международного (с участием минимум двух стран), внутреннего (преступники и жертвы являются гражданами одного государства) и самоубийственного (с участием террористов-смертников). Результаты исследования свидетельствуют о том, что

однопроцентный экономический рост за счет увеличения объемов промышленного производства приводит к снижению уровня международного и внутреннего террористического насилия на 1% при прочих равных условиях, тогда как рост экономики за счет развития сельского хозяйства, напротив, не приводит к ослаблению угрозы и не оказывает влияния на террористическую активность. Повышение темпов экономического роста в промышленной сфере на 1%, увеличивает ожидаемую численность террористов-смертников на 2% при прочих равных условиях. Неравенство доходов, уровень развития демократии и последствия холодной войны не влияют на результаты, полученные в рамках разработанных моделей, тогда как демографический фактор и «несостоявшееся государство» проявили статистически значимую связь независимо от вида терроризма.

Таким образом, предположение о том, что быстрый и устойчивый экономический рост расширяет круг альтернативных возможностей заработка для потенциальных террористов, и, тем самым, ослабляет стимулы к занятию террористической деятельностью, не получило эмпирического подтверждения. Более того, согласно результатам исследования, не только устойчивый экономический рост не обязательно является панацеей от террористических угроз, но и социальные расколы, в частности, растущий разрыв между богатыми и бедными, не всегда приводят к усилению террористической активности.

В то же время, данное исследование подтверждает гипотезу о том, что чем богаче становится государство и чем надежнее и лучше оно может защищать свои стратегически важные объекты — потенциальные цели террористов — тем выше частота атак со стороны террористов-смертников.

Тем не менее, следует отметить, что, во-первых, здоровые экономические условия необходимы для эффективной борьбы с терроризмом. Во-вторых, влияние экономических предпосылок невозможно не учитывать еще и потому, что повсеместное углубление дифференциации доходов негативно сказывается на первоначально сложных условиях жизни населения беднейших государств Африки, Ближнего Востока, Латинской Америки и некоторых стран постсоветского пространства [5]. Растущая нищета и социальное недовольство косвенно способствуют распространению агрессивного мировоззрения, создают благоприятную почву для вербовки добровольцев экстремистскими организациями. В-третьих, ухудшение экономического положения масс формирует социальную среду, в которой становится возможным «экспорт демократии» или «экспорт революции», что, в свою очередь, активизирует основной движущий фактор международного терроризма — внутреннюю дестабилизацию и политический конфликт (как это произошло в Ливии, Египте, Сирии и др.). Наличие этих очагов враждебности автоматически ставит страну в список стран-лидеров по количеству фактов проявления террористических угроз.

Литература

1. Global Terrorism Index – 2015 [Электронный ресурс] / Institute For Economic & Peace. URL: <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/11/Global-Terrorism-Index-2015.pdf> (Дата обращения: 27.04.2016).
2. Vision of Humanity [Электронный ресурс] / Vision of Humanity. URL: <http://www.visionofhumanity.org/#/page/our-gti-findings> (Дата обращения: 27.04.2016).
3. Meierrieks, D. Causality between terrorism and economic growth [Электронный ресурс] / Daniel Meierrieks, Thomas Gries // Journal of Peace Research. – 2013. Vol. 50, No. 1, pp. 91–104. URL: <http://jpr.sagepub.com/content/50/1/91.short> (Дата обращения: 27.04.2016).
4. Choi, Seung-Whan. Economic Growth and Terrorism: Domestic, International, and Suicide [Электронный ресурс] / Choi, Seung-Whan // Oxford Economic Papers. – 2015. – pp. 157–181. URL: <http://oep.oxfordjournals.org/content/early/2014/11/05/oep.gpu036.full.pdf+html> (Дата обращения: 27.04.2016).
5. Растворцева, С. Н. Обзор исследования влияния международных интеграционных процессов на социально-экономическое неравенство регионов / Растворцева С. Н., Ченцова А. С., Усманов Д. И. // Вестник БГТУ им. В. Г. Шухова. – 2014. – № 5. – С. 156–160.

Мишук Сергей Сергеевич

*Доцент кафедры гуманитарных наук
Белорусская государственная академия связи
г. Минск, Республика Беларусь*

Мишук Алексей Сергеевич

*Менеджер по работе с ключевыми клиентами
ИООО «ЗТЕ»
г. Минск, Республика Беларусь*

ИНФОКОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СИСТЕМА: ЗАКОНОМЕРНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Понятие, употребляемое для определения современного общества — «информационное общество» — достаточно точно и корректно, на наш взгляд, раскрывает сущностные свойства нынешнего этапа развития человеческой цивилизации. Именно знания, информация в широком смысле все в большей степени определяют степень воздействия человечества на окружающую его природную среду, обеспечивают выход его за пределы собственно земных границ и одновременно служат важнейшим фактором решения проблем, возникающих в процессе функционирования глобального социального организма.

Очевидно, что система информационно-коммуникационных технологий как ядро информационного общества включает в себя различные структурно-функциональные компоненты (технические устройства, программное обеспечение, соответствующий комплекс услуг и др.). Однако ее важнейшей и первоочередной целью является именно обеспечение обмена информацией. Степень реализации данной целевой установки и определяет общее значение системы ИКТ в процессах функционирования человеческой цивилизации. Кроме того, от эффективности осуществления данной функции зависит также развитие остальные элементы данной системы. Причем по мере формирования инфокоммуникационной среды ее сущностные свойства проявляются все ярче; компоненты, обеспечивающие их реализацию, наиболее динамичны. Они сами обеспечивают ускоренное развитие и остальных ее элементов.

Изучение сферы информационно-коммуникационных технологий как необходимой составной части и, одновременно, важного этапа в развитии ноосферы позволяет достаточно четко проследить присущие ей внутренние закономерности функционирования.

Понимаемая в данном контексте сфера ИКТ должна рассматриваться именно как глобальная, по сути и по форме существования, система.

Соответственно ее главные сущностные свойства также начинают проявляться в должной мере тогда, когда она достигает в своем развитии общепланетарных масштабов, охватывает, как полноценная оболочка, всю Землю, обеспечивая качественно новый уровень коммуникаций. Соответственно, до тех пор, пока сектор инфокоммуникационных технологий не прошел необходимые стадии развития, не сформировался достаточно, его сущностные характеристики не проявляются в очевидной форме. До достижения глобального в рамках планеты уровня они присутствуют в скрытом, неразвернутом состоянии; они, скорее, виртуальны, а не реальны.

Ноосфера, понимаемая В. И. Вернадским как «разумная» оболочка Земли (см. «Вісник зв'язі, № 4, 2015 г.), предполагает и, одновременно, должна обеспечивать не только потенциальную, но и реальную возможность участия каждого в общепланетарном мыслительном процессе. Эта характеристика оказывается важнее, чем разрозненная совокупность отдельных, пусть и гениальных людей. Поэтому принципиально важными оказываются сущностных свойств, которые должны быть с необходимостью реализованы в процессе функционирования подобной глобальной системы.

Во-первых, уже по определению функционирование ноосферы прямо и непосредственно связано с мыслительной деятельностью, как отдельного человека, так и человечества в целом. Сами продукты человеческой мысли, взятые в «чистом» виде, должны все больше проявлять свою ценность не только в переносном, но и в прямом смысле. Само знание должно приобретать рыночную стоимость.

Во-вторых, должны развиваться опережающими темпами общепланетарные коммуникационные системы, которые обеспечивают динамическое единство функционирующей мысли человечества. Постоянное увеличение объемов передаваемой информации есть необходимое условие достижения качественно нового уровня осознания человечеством стоящих перед ним проблем и нахождения эффективных путей и средств их решения.

В-третьих, каждый субъект глобального мыслительного процесса должен иметь возможность постоянного, свободного от пространственных и временных ограничений, доступа в вышеназванную глобальную систему. Включенность возможно большего числа людей в общепланетарное течение мысли оказывается в итоге важнее для устойчивого прогрессивного развития человечества, чем задача усиления техническими средствами интеллектуальных способностей отдельных личностей.

Иными словами, на первом плане оказываются системные характеристики сферы инфокоммуникационных технологий, а не средства, усиливающие ее отдельные элементы.

Постараемся рассмотреть реализацию данных существенных свойств сферы инфокоммуникационных технологий в историческом процессе ее зарождения и развития.

Сама система современных информационно-коммуникационных технологий постепенно вырастает из «традиционного» технического компонента экономической и научной сфер общества, формирование которого началось с промышленной революции. И первоначально она вроде бы не отличается от уже существующих в вышеназванных сферах структур. Однако потенциально в данной системе заключены качественные отличия, которые с течением времени проявляются все больше и больше.

Первоначально данные процессы начинаются с появления больших ЭВМ, локализованных в специальных вычислительных центрах. Основная стоимость здесь приходится на технические составляющие электронно-вычислительных комплексов. То есть самым ценным изначально является технический компонент, в котором реализованы достижения науки этого периода, «опредмечены» человеческий знания. Но с течением времени пропорция между «предметно-реализованным» и «чистым» знанием начинает меняться в пользу последнего. Интеллектуальная компонента начинает прямо и непосредственно проявлять собственную стоимость, приобретать очевидную, четко фиксированную, а не косвенную цену на рынке. Уже первоначальное распространение персональных компьютеров демонстрирует ранее неизвестную и психологически непривычную экономическую ситуацию. Затраты на приобретение лицензионного программного обеспечения оказываются пусть и не самым большим, но весьма заметным элементом затрат; его стоимость начинается от десяти процентов стоимости самого компьютера. Сам подобный факт первоначально создает определенные социально-психологические проблемы, так как не очень понятно, что именно требуется оплачивать, как зафиксировать данный объект купли-продажи.

Однако достаточно быстро оказывается, что эффективность внедрения персональных компьютеров не дает ожидаемого эффекта, и весьма далека от прогнозов ученых-фантастов и футурологов. В 80-е годы в США прямо отмечался тот факт, что персональные компьютеры используются, главным образом, как электронные печатные машинки, а возможности, в них заложенные, неактуальны для большинства пользователей. То есть появление большого количества оконечных устройств, усиливающих обладающего ими человека, не принесло ожидаемого эффекта именно потому, что они оставались разрозненными, не связанными постоянно друг с другом. Требовалось превратить их в элементы единой системы, то есть придать каждому из них свойство некой глобальности.

Данный процесс происходит достаточно быстро в масштабах истории: появляются локальные сети и глобальная сеть — Интернет. Именно

появление последней завершает данный этап развития системы инфокоммуникационных технологий, когда последняя достигает глобального уровня развития, то есть превращается в подлинно всемирную сеть информационного обмена.

Для достижения этого уровня требовался, во-первых, совершенно новый уровень средств телекоммуникаций (как технический, так и программный), во-вторых, новые средства программного обеспечения и, в-третьих, специальные сервисы по их обслуживанию. Именно данные компоненты системы ИКТ и стали постепенно выходить на первый план по сравнению с окончательными устройствами.

Постараемся проиллюстрировать данные процессы в конкретных цифрах. Необходимо отметить, стоимостные характеристики компонентов сектора инфокоммуникационных технологий могут отличаться по величине в различных источниках в полтора – два раза. (Некоторые элементы, например, количество мобильных телефонов и смартфонов, используемых в настоящее время, вообще не поддаются точной оценке.) Это особенно ярко проявляется при аналитических обзорах текущего состояния дел в данной сфере. Поэтому возьмем в качестве примера 2009–2010 годы, в оценке которых наблюдается относительное единство взглядов.

Так, по данным Gartner [1], объем мирового рынка услуг составил 3, 4 трлн долларов США (некоторые оценивают его в 3, 6 трлн.) Однако на собственно компьютеры, то есть на основной компонент рынка ИКТ во второй половине 90-х годов XX века, пришлось 353 млрд долларов США, а на приобретение лицензионного программного обеспечения – 232 млрд, то есть стоимость приобретенного стандартного ПО составила уже 65, 7% от стоимости компьютеров по сравнению с 10% в середине 90-х.

Однако суммарная стоимость компьютеров и необходимого для них программного обеспечения оказалась существенно меньше стоимости ИТ-сервисов. Затраты потребителей на последний компонент сектора инфокоммуникационных технологий, представляющих «чистый» человеческий труд и «чистое» знание, оказались на 40% выше и составили 821 млрд долларов США. Причем на аппаратную поддержку было потрачено около 100 млрд долларов, а остальное – на ИКТ-консалтинг, разработку специального программного обеспечения для потребителя и его поддержку. А примерно треть затрат на ИТ-сервисы составили информационные услуги внутри компаний.

Но все вышеперечисленные затраты оказались меньше, чем потребовалось для такого компонента системы ИКТ, как телекоммуникации. Их стоимость составила 1,9 трлн долларов США, то есть более 55% всех расходов на систему информационно-коммуникационных технологий в мире.

Иными словами, уже спустя примерно двадцать лет после начала массового распространения персональных компьютеров их стоимость составила только около 10% всех затрат на сферу инфокоммуникаций. А затраты на базовое программное обеспечение для них и ИТ-сервисы, то есть на «чистые» продукты мышления, превысили стоимость компьютеров в три раза.

В следующие пять лет распространение персональных компьютеров осталось примерно на том же уровне. Более того, и распространение ноутбуков также существенно уменьшилось. Данные компоненты системы инфокоммуникационных технологий стали активно замещаться первоначально планшетами, а затем и смартфонами. Иными словами, оформилась потенциально присущая данному элементу ноосферы необходимость обеспечивать постоянный доступ в мировое информационное пространство каждому его субъекта. А пространственные и временные ограничения перестали быть объективными факторами, препятствующими этому.

Однако для такого интенсивного распространения вышеуказанных технических средств в качестве первичного условия требовалась реальная возможность систем коммуникаций обеспечивать прохождение растущих информационных потоков с необходимой скоростью. А такая возможность, как было показано выше, уже была создана вложениями в компонент телекоммуникаций.

Однако это было лишь стартовое условие, соответствовавшее уровню 2010 года. Активное распространение именно смартфонов (а в 2014 году количество проданных смартфонов превысило количество реализованных мобильных телефонов) и связанное с этим бурное развитие системы мобильных сервисов сформировало новые требования к системам коммуникаций. Соответственно потребовались новые системы телекоммуникаций с более высокой пропускной способностью, что было обеспечено как развитием их технической составляющей, так и совершенствованием коммуникационного программного обеспечения.

Итогом пятилетия стало действительно бурное (до 20% в год) развитие рынка мобильных устройств, связанных с ними мобильных сервисов и телекоммуникаций, где, опять-таки, основную часть заняли именно затраты на программное обеспечение, серверы и консалтинговые услуги по использованию возможностей. Компании-потребители принципиально увеличили данные затраты с тем, чтобы использовать для своих внутренних целей возможности, предоставляемые вышеуказанными растущими компонентами единой системы инфокоммуникационных технологий.

Такое быстрое развитие последних и является, очевидно, отражением сущностных закономерностей функционирования системы информационно-коммуникационных технологий как необходимого компонента

ноосферы. Человеческое знание, человеческая мысль и есть самые динамичные из известных процессов. Поэтому они и должны развиваться, опережая все остальные компоненты реальности. А включенность сотен миллионов и миллиардов живущих людей в данный процесс ускоряет его многократно.

Однако есть, на наш взгляд, и чисто социально-экономические по своей природе факторы, обуславливающие столь быстрое развитие именно данных компонентов системы инфокоммуникационных технологий.

Прежде всего, не требуется больших вложений на создание рабочих мест. В обрабатывающих отраслях, в машиностроении стоимость основных средств многократно превосходит стоимость рабочей силы; для создания одного рабочего места требуются десятки и сотни тысяч долларов США. А в сфере информационно-коммуникационных технологий ежемесячная зарплата программиста превосходит стоимость технических средств, необходимых для его эффективной работы. Кроме того, данные средства могут использоваться практически круглосуточно, что еще больше снижает необходимые первоначальные капиталовложения. А часто такие вложения вообще не требуются, так как программист использует свой собственный компьютер.

Далее, сам характер работы обуславливает достаточно высокую стоимость произведенного продукта, поскольку последний достаточно уникален. Поэтому данный вид деятельности высокорентабелен и обеспечивает быструю отдачу вложенных средств. Конечно, для этого требуются достаточно образованные и профессионально подготовленные люди, но это не требует большего времени, чем в остальных областях человеческой деятельности.

Важным фактором также выступает, на наш взгляд, отсутствие территориальных ограничений в привлечении необходимых сотрудников. Сами инфокоммуникационные технологии обеспечивают формирование, по сути, единого мирового рынка рабочей силы данного профиля. Человек может выполнять полученное задание удаленно; ему не требуется конкретное рабочее место. В результате устраняются как пространственные, так и временные ограничения на привлечение необходимых сотрудников, то есть в полной мере проявляется значение человека как главной производительной силы. Фактически работодатель может использовать общемировые ресурсы, мировой разум для создания мыслительного по своей природе продукта в локальном пространстве.

И наконец, необходимо отметить еще один фактор экономической эффективности именно данного компонента системы информационно-коммуникационных технологий. Капитализация компаний, занятых в данном секторе экономики, в очень большой степени зависит от информационного обеспечения их деятельности, отлаженной системы PR-свя-

зей, рекламно-маркетинговою складовою. Іншими словами, їх оцінка дуже сильно залежить від деяких віртуальних факторів. А на останні можна безпосередньо впливати, оскільки дані компанії і працюють саме в цій сфері. Тому існує багато прикладів того, як саме рекламні дії дозволяли значно підвищити біржову ціну подібних компаній, забезпечивши їм приток нових грошових засобів і, в результаті, приводячи до суттєвих реальних фінансових успіхів.

Таким чином, більш ніж двадцятирічне розвиток системи інформаційно-комунікаційних технологій чітко виявило декілька закономірностей, наступних з її внутрішніх суттєвих характеристик.

В-перше, в функціонуванні даної системи все більшу роль грають ті компоненти, в яких результати діяльності людського розуму проявляються в «чистому» вигляді (розробка різного роду програмного забезпечення, ІТ-сервіси і т.д.).

В-друге, на перший план поступово виходить виробництво і використання мобільних засобів, що дозволяють кожному постійно людині включатися в функціонування «глобального розуму».

І, в-третьє, постійно зростає потреба в забезпеченні нових комунікаційних можливостей, які і надають сфері ІКТ справді системний характер. А саме системні властивості даного елемента ноосфери надають необхідні імпульси її розвитку і забезпечують ефективність останнього.

Проявлення вищезазначених закономірностей стає все більш очевидним по мірі розвитку сучасної системи інформаційно-комунікаційних технологій як ядра інформаційного суспільства.

Література

1. Gartner [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.gartner.com/technology/home.jsp>. — Дата доступу: 02.03.2010.

Секція 14. РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Гоблик Володимир Васильович
*Д. е. н., доцент, перший
проректор Мукачівського
державного університету*

Щербан Тетяна Дмитрівна
*Д. психол. н., професор
ректор Мукачівського державного університету
м. Мукачево, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНИХ КОРИДОРІВ У ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНАХ

Вигідне географічне положення України на перетині шляхів з Європи в Азію, з Скандинавських країн в Середземноморський регіон, збільшення інтенсивності обміну товарами і послугами між країнами, створює передумови для інтеграції України в міжнародну транспортну систему.

У контексті функціонування європейської транспортної мережі прикордонні регіони України, що мають спільний кордон з Європейським Союзом, залучені до інфраструктурного забезпечення трьох міжнародних транспортних коридорів: № 3 «Берлін (Дрезден) – Вроцлав – Катовіце – Краків – Львів – Київ»; № 5 «Трієст – Любляна – Будапешт – Братислава – Львів – Київ», а також міжнародного транспортного коридору «Гданськ – Одеса» або «Балтика – Чорне море».

Головною проблемою функціонування п'ятого транспортного коридора на території України для автомобільного та залізничного сполучення є подолання Карпатських гір. Особливо це стосується проходження залізничного транспорту, зокрема в одноколіїному Бескидському тунелі, який побудовано ще за часів Австро-Венгрії в 1886 році і на цей час його технічний стан вкрай незадовільний. За більшістю інших параметрів інфраструктура транспортного коридора № 5 відповідає загальноєвропейським стандартам, його залізнична колія (крім вищезгаданого тунелю, який обмежує швидкість руху поїздів, пропускну та перевізну спроможність усього коридора і перешкоджає зростанню обсягів перевезень) є двоколіїною, повністю електрифікованою та обладнаною пристроями автоблокування.

Бескидський тунель — перший значний елемент транзитної транспортної інфраструктури України, що створюється за роки незалежності із залученням іноземних фінансових ресурсів. Проектом передбачено будівництво нових під'їзних шляхів і створення нового двоколісного залізничного тунелю поряд з діючим, завдовжки 1822 м і площею поперечного перетину 115 м².

У січня 2016 року, «Укрзалізниця» завершила перший етап будівництва Бескидського тунелю. Позаду найскладніша частина роботи — пройдений верхній уступ тунелю. Бюджет першого етапу будівництва становив 39,71 млн доларів кредитних коштів ЄБРР. Загальна довжина нового тунелю становить 1764 м. Він пролягатиме на глибині 180 м від поверхні Бескидського хребта. Очікується, що будівельні роботи завершаться в четвертому кварталі 2017 року, а перший поїзд поїде по новому тунелю в другому кварталі 2018 року. Після завершення будівництва пропускна здатність тунелю збільшиться з 47 до 100 пар поїздів на добу, а швидкість проходження зросте з 15–40 до 60–70 км/год.

Для Закарпаття перспективою розвитку пан'європейського транспортного коридора № 5 є можливість його сполучення на ділянці «Львів-Рівне» з міжнародним транспортним коридором «Гданськ-Одеса» (Балтика — Чорне море), що має протяжність у межах України близько 900 км залізничного та 950 км автомобільного шляхів і з'єднує чорноморський порт «Одеса» з балтійським Гданськом, проходячи територією України — через Шепетівку, Рівне, Ковель і Ягодин, а також Польщі — через Люблін і Варшаву з відгалуженням на Стальову Волю та Катовіце. Меморандум про взаєморозуміння щодо пан'європейського транспортного коридора № 5 було підписано в грудні 1996 року. Його протяжність становить 1595 км, у тому числі територією України: залізнична ділянка — 266 км, автодорожня — 338,7 км. (включаючи відгалуження — 47,2 км). Слід зазначити, що вузькими місцями є відсутність огорожень швидкісних магістралей, які перетинаються з іншими дорогами у двох рівнях, маючи обмежену кількість в'їздів. Це означає, що одним із першочергових пріоритетів удосконалення транспортної інфраструктури прикордонних територій нашої держави має стати розбудова мережі внутрішніх автомагістралей за прикладом сусідніх країн ЄС, а також під'їзних шляхів до них.

Для реалізації всіх переваг, які дає функціонування транспортних коридорів потрібно вирішити низку проблем їх інфраструктурного забезпечення: швидкості проходження вантажів, технічного розвитку транзитних центрів, функціонуванні об'єктів транспортно-митної інфраструктури. Крім того, дослідники звертають увагу на низьку якість дорожнього покриття автомобільних доріг, незадовільну пропускну спроможність автомагістралей, недостатню кількість автошляхів із двома й

трьома смугами руху. До того ж, майже всі автомобільні магістралі, що проходять територією прикордонних областей Західної України, пролягають через населені пункти, що не відповідає вимогам міжнародних транспортних коридорів. Це призводить до обмеження швидкості руху автомобільного транспорту. Суттєво відрізняються вітчизняні автодороги від західноєвропейських і низькою розвиненістю дорожньої інфраструктури, зокрема кількістю автомобільних стоянок і пунктів сервісу, готелів і кемпінгів, пунктів зв'язку та харчування [1, 2, 3].

Для підвищення ефективності функціонування транспортних систем транскордонних регіонів, а також з огляду на перспективу зростання обсягів транзитних перевезень через їхню територію, необхідно створити розвинену мережу транспортно-логістичних центрів, що здійснюють найширший спектр логістичних, інформаційних та сервісних послуг, пов'язаних з організацією перевезень вантажів. Розвиток транспортного коридору поряд з покращенням транспортного обслуговування має важливе значення для соціально-економічного розвитку прилеглих територій до кордону з Європейським Союзом.

Література

1. Пасічник А.М. До питання розбудови української мережі міжнародних транспортних коридорів / А.М. Пасічник, О.М. Клен [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_KPSN_2011/Tecnic/4_81452.doc.htm
2. Гоблик В.В. Моделі і механізми регулювання євро регіонального співробітництва України: [монографія] / [І.В. Артьомов, О.М. Вашук, Д.В. Вітер, В.В. Гоблик та ін.] — Ужгород, 2013. — 612 с.
3. Гоблик В.В. Спільні транскордонні регіони України та ЄС: зовнішньоекономічний аспект: [монографія] / В.В. Гоблик. — Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України. — 2012. — 305 с.

Секція 15. ФІНАНСИ, ГРОШІ І КРЕДИТ

Заславська Ольга Ігорівна
к.е.н., доцент кафедри фінансів і банківської справи
Ужгородський національний університет
м. Ужгород, Україна

ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ ПРОБЛЕМНОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НАСЕЛЕННЯ У КРЕДИТНОМУ ПОРТФЕЛІ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ

Функціонування банківської системи України характеризується значним зростанням споживчих кредитів у загальному кредитному портфелі банків. За останнє десятиріччя споживчі кредити вітчизняних банків збільшились у десятки разів, а відношення їхньої обсягів до ВВП досягло рівня розвинених країн. За таких обставин суттєво збільшився вплив споживчого кредитування на фінансові результати діяльності банків. У цьому аспекті, слід враховувати високий рівень ризиків, який несе в собі споживче кредитування, що вимагає нових підходів до організації ризик-менеджменту банку.

В умовах сьогодення основною перешкодою у роботі українських комерційних банків є значне зростання проблемної кредитної заборгованості населення. Значні збитки за цим напрямом зумовлено невчасною сплатою відсотків за надані кредити, неповерненням самих боргів, а часто й залученням занадто дорогих кредитних ресурсів.

Серед основних причин росту проблемної заборгованості за кредитами домашнім господарствам в Україні варто виділити такі:

- висока ціна споживчих кредитів;
- стрімкий розвиток беззаставних готівкових грошових кредитів;
- високий рівень ризику операцій з надання споживчих кредитів;
- відсутність високодохідних довгострокових вкладень (депозитів);
- бажання банків отримувати надприбутки від кредитування фізичних осіб за неможливості їхнього отримання від юридичних осіб.

Ключовим фактором виникнення кризової ситуації у вітчизняній банківській сфері у 2009 році було переважання споживчих кредитів в іноземній валюті. Так, у 2009 році кредити, видані в іноземній валюті, склали 64,2% від усього обсягу наданих споживчих кредитів, у 2010 році – 62%, а у 2011 році – 57,3%. Протягом 2012–2014 років їхня частка

почала суттєво зменшуватись і на початку 2014 року становила лише 21,2%. Така тенденція не мала продовження у наступні роки. Так, за підсумками 2015 року у структурі портфеля споживчих кредитів банків переважали гривневі кредити, проте частка позик у іноземній валюті зросла до 36,5% (табл. 2) [1].

Таблиця 1

Динаміка обсягів споживчих кредитів, наданих банками України, у розрізі валют за період з 2009 по 2016 рр. (станом на початок року) *

Період	Споживчі кредити				
	Усього, млн грн.	у національній валюті		в іноземній валюті	
		обсяг, млн грн.	Частка, %	обсяг, млн грн.	Частка, %
2009	186088	66693	35,8	119396	64,2
2010	137113	52190	38,0	84923	62,0
2011	122942	52478	42,7	70464	57,3
2012	126192	71091	56,3	55100	43,7
2013	125011	85384	68,3	39627	31,7
2014	137346	108224	78,8	29122	21,2
2015	135094	95763	70,9	39332	29,1
2016	104879	66662	63,5	38217	36,5

* Джерело: складено на основі [5]

Свого часу попит на кредити в іноземній валюті виник завдяки тривалому стабільному курсу гривні та низьким відсотковим ставкам за таким кредитами. Валютний ризик тоді ігнорувався як позичальниками так і кредиторами. Банки, маючи можливість отримати ресурси від іноземної материнської компанії, були зацікавлені у наданні кредитів у тій валюті, в якій було отримано залучені ресурси. Таким чином, валютний ризик повністю перекладався з банків на позичальників. Попри те, що ще у червні 2009 року НБУ заборонив надання кредитів фізичним особам в іноземній валюті, це практично не вирішило проблему з уже наявною заборгованістю. За практично незмінних реальних доходах населення девальвація гривні виявилася просто катастрофічною для тих позичальників, які брали кредити в іноземній валюті. Якщо у 2009 році гривня знецінилася більш, ніж у два рази, то за 2014–2015 роки знецінення досягло 300%. На фоні погіршення макроекономічної ситуації і швидкої девальвація гривні неспроможність позичальників повертати валютні кредити стала чи не найбільшою проблемою вітчизняних банків.

Таким чином, в умовах тривалої девальвації гривні, нестабільної ситуації в країні та помітної економічної рецесії, для того, аби знизити ри-

зики споживчого кредитування, банки повинні впроваджувати сучасні методи управління. Побудова системи ризик-менеджменту споживчого кредитування передбачає врахування всіх його особливостей та обґрунтування механізмів управління на основі формування ефективної системи фінансового менеджменту у банківських установах.

Виходячи із вітчизняного та зарубіжного досвіду, вчені та практики рекомендують українським банкам сформувати оптимальну продуктову лінійку споживчого кредитування, розробляти і впроваджувати унікальні продукти, скорочувати частку готівкових кредитів та залучати населення до кредитів на основі використання кредитних карток й застосування овердрафту. Усе це сприятиме зменшенню витрат обігу та суттєво посилить контроль банку за цільовим використанням кредитів.

Література

1. Офіційний сайт Національного банку України / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

Куліченко Вероніка Олегівна

аспірантка кафедри фінансів

Університет митної справи та фінансів

м. Дніпропетровськ, Україна

МІЖНАРОДНА ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ ТА ПРОГРАМ

Реалізуючи євроінтеграційні прагнення, уряд України, навіть в умовах низьких темпів економічного зростання, продовжує реалізацію економічних реформ, практичною основою яких виступають інноваційні проєкти та програми.

Нестача досвіду та власних бюджетних ресурсів при реалізації інноваційних проєктів та програм зумовлює підвищення ролі зовнішніх запозичень від міжнародних фінансових організацій та іноземних державних фінансових установ, які вже протягом довгого часу є надійним джерелом для забезпечення проведення економічним реформ.

Вагомий внесок у підтримці українських реформ здійснюють міжнародні донори у формі міжнародної технічної допомоги.

Нормативно-правове регулювання міжнародної технічної допомоги здійснюється: 1. Міжнародними угодами та договорами (підписаними Україною або такими, що є загальновизнаними в міжнародній практиці діяльності благодійних фондів); 2. Законами України та підзаконними актами (загальними та спеціальними). До загального законодавства можуть бути віднесені Закон України «Про режим іноземного інвестування», Закон України «Про благодійництво та благодійні організації», Закон України «Про гуманітарну допомогу», Закон України «Про міжнародні договори в Україні», а також Бюджетний та Податковий кодекси. До спеціального законодавства належить постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 р. № 153 «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги», Указ Президента України від 19.04.2007 р. № 325/2007 «Про приєднання до Паризької декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги»; 3. Директивами Європейського Союзу, законами держави, резидентом якої є міжнародний фонд. До інструментів реалізації політики міжнародної технічної допомоги належать «Концепція планування, залучення, ефективного використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями», а також «Стратегія залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2013–2016 роки».

Відповідно до Постанови КМУ «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» міжнародна технічна допомога — це фінансові та інші ресурси та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України [2].

Станом на 01.04.2016 в Україні діє 289 проектів міжнародної технічної допомоги, що пройшли державну реєстрацію (перереєстрацію) у Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України загальною контрактною вартістю понад 3,3 млрд. дол. США [1]. Основними напрямками здійснення таких проектів є бюджетна та соціальна сфери, охорона здоров'я, освіта, зміцнення політичних процесів, розвиток інфраструктури, комунальний сектор, енергетика, аграрний сектор, екологічна політика та ін. Головними донорами, що надають міжнародну технічну допомогу відповідно до міжнародних договорів України є Сполучені Штати Америки та Європейський Союз. А також Канада, Німеччина, Швеція, Швейцарія, Японія, Данія, Турція.

Окрім доступності значного фінансового ресурсу до переваг залучення міжнародної технічної допомоги можна віднести:

- зменшення навантаження на державний бюджет,
- можливість отримання допомоги у засвоєнні знань і навичок у відповідних сферах діяльності,
- проекти міжнародної технічної допомоги відповідають ключовим пріоритетами економічного і соціального розвитку України,
- дотримання принципу відсутності дублювання тематики та заходів проектів.

Недоліки залучення міжнародної технічної допомоги:

- законодавство щодо використання міжнародної технічної допомоги врегульовано недостатньо,
- надмірна централізація фінансово-матеріальних ресурсів міжнародної технічної допомоги через те, що органи місцевого самоврядування не можуть бути її бенефіціарами,
- відсутність механізму притягнення приймаючої сторони (реципієнта) до відповідальності за невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо цільового використання міжнародної технічної допомоги.

Отже, міжнародна технічна допомога є вагомим ресурсом реалізації інноваційних проектів та програм з метою проведення соціально-економічних реформ в Україні. Залучення достатнього обсягу ресурсів міжнародної технічної допомоги залежить від подальшої розробки та вдосконалення нормативно-правової бази, а також побудови ефективної системи управління інноваційними проектами та програмами задля підвищення рівня прозорості і підзвітності процесу реалізації програм та проектів, забезпечення своєчасної їх реалізації, а також ефективного використання залучених ресурсів вітчизняними реципієнтами.

Література

1. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>.
2. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги: Постанова від 15 лютого 2002 р. № 153 [Електронний ресурс] / КМУ. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF>.

Секція 16. ФІНАНСОВІ РИНКИ

Демильханова Бела Аптыевна
кандидат экономических наук
доцент кафедры банковского дела
Чеченский государственный университет
г. Грозный, Россия

РЫНОК ЦЕННЫХ БУМАГ КАК КОСВЕННЫЙ МЕХАНИЗМ ФИНАНСИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ЧЕЧЕНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Достижение современных требований к качественному развитию экономики региона может происходить при одновременном развитии, с одной стороны, реального сектора экономики, предполагающего технологические, социальные, маркетинговые и другие инновации, с другой — финансовых рынков, за счет которых реализовываются новые идеи и проекты.

Для региона с низкой инновационной активностью должен быть задействован, прежде всего, потенциал рынка ценных бумаг, заключающийся в том, что:

- «фондовая модель финансирования является одной из форм участия капитала в инвестиционно-инновационном процессе [1, С. 30] [2, С. 21];
- «...отрасли — «новые точки роста» могут использовать инструменты «рынка ценных бумаг, являющегося индикатором состояния и перспектив экономики...», для привлечения долговых инвестиций» [3, С. 5], [4, С. 157], [5, С. 21].

Становление рынка ценных бумаг в Чеченской республике происходит в условиях:

- наличия сети банковских учреждений, обладающих достаточно большим объемом денежных ресурсов, наиболее развитыми методами, технологиями инвестирования, наиболее организованными квалифицированными службами. По мере возникновения новых коммерческих банков, их роль в процессе трансформации сбережений в инвестиции стремительно возрастет;
- наличия альтернативных сфер вложения денежных средств: потребительских рынков (рынок товаров, рынок средств производ-

ства и др.) и сферы услуг — наиболее четко сформировавшихся и обособившихся объектов перелива капитала;

- развития современных Интернет-технологий. Расширение масштабов их применения — один из главных факторов развития рынка. Интернет-технологии стирают национальные границы между рынками, способствуют установлению непосредственных связей между инвесторами и эмитентами независимо от их национальной принадлежности;
- отсутствия акционерных обществ, осуществляющих инвестиции в инновации за счет эмиссии акций.

Рынок ценных бумаг в регионе с низким уровнем инновационной активности и технологических инноваций, в частности, должен:

- обеспечить перераспределение средств в пользу предприятий, нуждающихся в инвестициях, наиболее значимых с экономической и социальной точек зрения, что является необходимым условием обеспечения инновационного развития региона;
- стать действенным механизмом вовлечения сбережений населения в инвестиционный процесс.

Использование механизма рынка ценных бумаг для финансирования инноваций может осуществляться по следующим направлениям:

1) *на уровне государства*: выпуск региональных и муниципальных долговых ценных бумаг;

2) *на уровне действующих предприятий промышленности*: использование преимуществ векселедательского кредита, а также осуществление доходных вложений в банковские ценные бумаги (деPOSITНЫЕ сертификаты и краткосрочные векселя);

3) *на уровне небольших перспективных предприятий* (малых инновационных предприятий):

- регистрация проспекта эмиссии ценных бумаг;
- использование преимуществ венчурного финансирования инноваций (совместно с бизнес-ангелами);
- участие в проекте MICEX Discovery для роста капитализации (рис. 1).

Одной из форм участия банковских учреждений в активизации инновационного потенциала развития региона является предоставление векселедательского кредита предприятиям, нуждающимся в оборотных средствах. Более гибкая и надежная форма кредитования приведет к оздоровлению и укреплению финансов предприятий, у которых появится возможность управлять своей ликвидностью, уменьшая потребность в оборотных средствах. Что, в свою очередь, обеспечивает погашение взаимных долгов по цепочке дебиторов и кредиторов, целевое использование кредитов, укрепление платежной дисциплины и снижение потребности в банковском кредите.

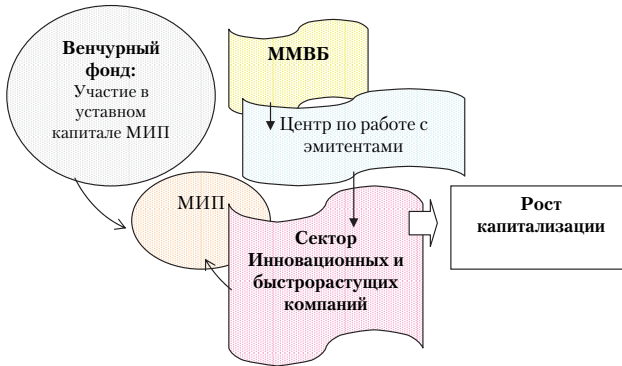

Рисунок 1. Выход малых инновационных предприятий на рынок ценных бумаг

Таким образом, в период становления рынка ценных бумаг наиболее яркое проявление должна найти его интегрирующая функция, так как он призван объединить все субъекты рыночных отношений: экономику, отрасли экономики, хозяйствующие субъекты, население и государство. Эти функции тесно связывают рынок ценных бумаг с инновационно-инвестиционной сферой.

Появление и дальнейшее развитие рынка ценных бумаг на территории Чеченской республики, вовлечение в инвестиционный процесс широкого круга потенциальных инвесторов — необходимый и важный шаг в развитии экономики региона. Целостность системы финансового обеспечения инновационного развития региона будет определяться степенью, масштабами и формами участия в ней сберегателей.

Литература

1. Райская Н. Фондовый рынок в системе финансирования инвестиций и инноваций / Н. Райская, Я. Сергиенко, А. Френкель //Мировая экономика и международные отношения. — 2007. — № 11. — С. 30–35.
2. Болдов О.Н. Инновационная динамика и финансовые рынки в развитых странах с позиции самоорганизации / О.Н. Болдов //Проблемы прогнозирования. — 2008. — № 5. — С. 190–121.
3. Панфилова В.С. Инновационный тип экономического развития: возможности и ограничения финансирования /В.С., Панфилова, А.Г. Шураков, А. С. Стуков //Проблемы прогнозирования. — 2005. — № 2. — С. 3–19.
4. Матвиенко С.В. Формирование и развитие региональных и макрорегиональных инновационных систем: финансовое, кадровое и организационное обеспечение. — СПб, 2007. — С. 325.
5. Маковецкий М.Г. Роль рынка ценных бумаг в инвестиционном обеспечении экономического роста / М.Г. Маковецкий //Финансы и кредит. — 2004. — № 19. — С. 11–24.

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
(INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL)**

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА НАУКОВА РАДА

Збірник тез наукових робіт

V МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

«ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ»

«29» квітня 2016

Сборник тезисов научных работ

V МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

«ГЛОБАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЭКОНОМИКИ И ФИНАНСОВ»

«29» апреля 2016

Abstracts of scientific works

V INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

«GLOBAL ISSUES OF ECONOMY AND FINANCE»

«30» april 2016

Видано у авторській редакції

Адреса: Україна, м. Київ, вул. Павлівська, 22, оф. 12

Контактний телефон: +38 (050) 647-1543

Телефон/факс: +38 (044) 222-5889

E-mail: info@frada.com.ua

<http://www.frada.com.ua>

<http://www.inter-nauka.com>

Підписано у друк 15.04.2016 Формат 60×84/16

Папір офсетний. Гарнітура PetersburgС. Друк на дуплікаторі.

Тираж 100. Замовлення № 317.

Ціна договірна. Надруковано з готового оригінал-макету.

Надруковано у Видавництві ТОВ «Спринт-Сервіс».

Свідоцтво: Серія ДК №4365 від 17.07.2012

Контактний телефон: +38(050) 647-1543